

Валентина
Малишко

СТЕЖИНА

Валентина
Малишко

СТЕЖИНА

ПОЕЗІЇ

Київ
Видавництво
художньої літератури
«Дніпро»
1981

У2
М20

Современная украинская советская поэтесса обращает свои стихи к вечным темам Родины, труда, любви. Отсюда — тематическая широта книги. Автор стремится выразить сложность и красоту нашего времени в ярких образах, в зримых приметах, запечатлеть его неповторимые черты и нравственные ценности. Отдельными циклами представлены интимная лирика, два венка сонетов и поэма «Наш добрый дом».

Рецензент В. Ф. Гужва

М $\frac{70403-238}{M205(04)-81}$ Бз.7.21.81. 4702590200

© Видавництво «Дніпро», 1981 р.

РУСЯВЕ МОЄ ПОКОЛІННЯ

* *
 *
 *
 *

Давайте дивуватись ясним зорям
І тихим водам — літо чи зима.
Давайте, щоб у солов'їнім хорі
Людської пісні чулася сурма.

Давайте не згинатися у горі
І радістю ділитись з усіма,
Іти на бій та битись обома
За правди нашої слова суворі.

Давайте дивуватися красі,
Дитячій казці, яблуку в росі,
Розпуклій брунці на веселім вітті,
Наївній ніжності, що б'є крильми...
Давайте залишатися людьми,
Бо це мистецтво — щонайвище в світі.

* *
 *
 *
 *

Світе мій, молодий і шалений,
Ти засмійся до мене.
Я ж тобі усміхнуся крилато,—
Де усмішка — там свято.

Усміхаються світ і людина,—
Значить, добра година,
Значить, мир і довіра усюди.
Усміхайтеся, люди!

БАТЬКІВЩИНІ

1

Матерям не освідчуються в коханні,
Просто люблять своїх матерів.
Це ім'я у високу хвилину останню —
Мов багрянний відблиск зорі.
Якщо матері щем перехопить дихання,—
Стань диханням її в тій порі,
Стань сльозою її у журі,
Стань промінчиком радості в добрім світанні.
Принеси їй весняних своїх журавлів,
Чисту пісню, буремність, і гнів, і порив,
Сподівання і розчарування.
Припади їй до рук і до зморщок старих,
Якщо треба,— для неї багаттям згори...
...Матерям не освідчуються у коханні.

2

З твоїх снігів нап'юся чистоти,
З твоїх пісень — розкрилених мелодій.
В співучості своїй та добрій вроді,
Дочка твоя, я хочу бути як ти.

6

Твоя судьба та шал твоїх знамен
З дитинства розцвіли в мені багряно.
В душі підносить гордість і пошану
Відлуння дорогих тобі імен.

Піду по мудрість до твоїх полів,
Піду по обшир до твоїх просторів,
Сплету з своїми radoцями й горем
Твою любов і справедливий гнів.

В твоїх людей навчуся доброти,
І щедрості, і дива-неспокою,
На все життя залишуся такою:
Дочка твоя, я хочу бути як ти.

* *
 *
 *

Свій початок має вітер в полі,
Кожна річка, кожна із пісень.
Свій початок має кожна доля,
Свій початок,
Рапок свій
І день.

Коли ж вечір через сиве сито
Просіває вічності зірки,
Доля
Маяки свої засвітить,
Непогасні, мудрі маяки.

Зазираючи у майбутнє хоче,
В дні прийдешні, втішні, несумні.
І майбутнього величні очі
Устають над нею в тишині.

ПОВНЯВА

А дні спішать наповнені,
У них пісні хлюпочуться.
У повняві, у повняві
Мені прожити хочеться.

Щоб сизопері райдуги
Сміялись безупиночку.
Додати б людям радості
Бодай хоч на хвилиночку.

Та так, щоб позмагатися
З невірою, розпукою,
Та так, щоб посміятися
Над болем, над доукоюю.

Та щоб громи із бубнами,
Якщо уже кохатиму,
Та неба синь — із буслами
Над кожною над хатою.

Та всім окрай віконечка
Судьбу — калину красную,
Та так, щоб людям сонечка
Веселого не застувать.

КОМІСАРИ ДВАДЦЯТИХ ЛІТ

Комісари в шкірянках строгих,
Поверніться із полум'я літ —
По історії сивих дорогах...
Ми зумієм вам скласти звіт.

Ох, далеко вам гоном гнати —
Пил років упав на сліди.
Кінь тривожно ірже генцинатній,
Кличе в путь і не п'є води.

Словом правди, гарячим, черленим,
В бій вели, в громовиці атак.
Як обходились ви без мене?
Я ж без вас — не можу ніяк.

І все мариться, а чи сниться:
Вже басують гнідани вночі,
І дзвенить переможно криця,
І заклично сурмлять сурмачі.

Вас чекали жони-вірнянки,
Та спливали роки, як вода.
З вами поруч в прийдешні світанки
Революція йшла молода.

І дивився світ очманілий:
В чорнім мороці кривд земних
П'ятикутні зірки зорили,
Що на грудях вам випекли їх.

Революції нашої клекіт
Потрясав здивовижений світ.
...Поверніться з доріг далеких,
Комісари двадцятих літ.

Подивіться нам в очі сьогодні,
Простягніть нам руки свої.
...Піднімаються гнані й голодні
На останні рішучі бої.

В унісон серця наші б'ються...
Комісари, ви з нами, в путі.
Сходять зорі нових революцій —
П'ятикутні,
багряні,
святі.

* *
 *
 *

Людей люблю з суворою судьбою.
Як скупо розкриваються вони!
Із ними будеш лиш самим собою,
Тут не сфальшуєш, боже борони...

Вони усе пройшли — вогонь і воду,
Литаврів тільки часто не було.
Не звикли у вогні шукати броду,
Пізнаючи воєнне ремесло.

Навіки поселившись в їхніх душах,
Війна вночі до них приходять в сні.
Сльозами мучить, спогадами душить
Про друзів, що не вернуться з війни.

Хто побував на тих курних дорогах,
Не ділять сльози і не ділять сміх.
Одна на всіх і слава, й перемога,
Одна на всіх, лише одна на всіх.

Уже припали їм до скронь сивини,
І зграйки зморщок брижать на чолі.
Звання високе справжньої людини
Вони по праву носять на землі.

...Ми піднялися — пагілля зелене,
Ми — діти ваші, ми йдемо у світ.
А він такий прекрасний і шалений
І часом не на все дає одвіт.

Та тільки як ми прагнемо до того,
Щоб в наших днях, веселих чи сумних,
Також були і слава, й перемога
Одна на всіх, лише одна на всіх...

РУСЯВЕ МОЄ ПОКОЛІННЯ

Русяве моє покоління,—
Перші ниточки сивини...
Це про нас тужливо-осінньо
Говорили: діти війни.

Ні, війна, ти була нам не мати,
Ти нам мачуха люта була.
Чорним смерчем ввірвалась, проклята,
І спалила дитинство дотла.

Ні, війна, ти була нам не мати,—
Чорний лик твій усе попелив.
Наші спомини, наче солдати,
В шанцях пам'яті залягли.

Чорне небо, дими і воронки,
Чорний посвист твого меча,
Чорні птиці війни — похоронки —
У заплакані вікна кричать.

Через голод, холод і горе
Ми спиналися вперше і йшли.
Добрих зведень слова суворі
Колисанками нам були.

Не зітреться в душі, не розтане
Часу мужнього простота.
Нам тоді віддавала останнє
Наша мати — Вітчизна свята.

Ми лиш гралися у солдатів,—
Колоски на полі доби.
Ми навчилися читать по плакатах:
«Чи усе ти для фронту зробив?»

Ми зростали, гордістю сповнені,
І раділа Вітчизна за нас.
Мов бійці, піднімаються спомини,
Щоб судити тебе, війна.

І нехай не відмічені ранами,
Без медалей — нема в тім вини.
Ви зовіть нас також — ветеранами,
Ветеранами тої війни...

ТВОЄ МИНУЛЕ ХОЧУ ОСЯГНУТИ

(Вінок сонетів)

*Комсомолу Радянської України
присвячую*

І

Я відрікаюсь від буденних слів.
Ну, як про подвиг просто говорити?
Летіла пісня поруч у сідлі
І кулемет строчив несамовито.

А в пісні тій було: «Ми — ковалі...»
Так, ковалі, нової долі діти.
І Революція — суворий вчитель,
Учила нас, як жити на землі.

Ми полишали батьківський поріг,—
Кричала кров тоді з усіх доріг:
Антанта поділяла нам у груди.

Ми прочиняли очі в синій світ,
Не загубили в часі власний слід.
...Твоє минуле хочу осягнути.

II

Твоє минуле хочу осягнути,
Шляхами героїчними пройти,
Де бився з ворогом Ратманський люто,
В майбутнє перекинувши мости.

Де на дощах, роздягнений, роззутий,
Вузькоколіяку вів ти у світи.
І втіленням твоєї правоти
Островського запам'ятали люди.

Де Бойченко, як ранок світлочолоий,
Ватаг Деміївського комсомолу,
Збирав круг себе хлопців-соколів.
Ну, а серця звитяжців огнеликих
Давно вже бились як одне, велике,
Гартоване у полум'ї боїв.

III

Гартоване у полум'ї боїв,
Вставало слово, мужнє та червоне:
Червоний вітер по світах летів,
Червоної зими зоріли гони,

А весли розбудили солов'їв,—
Ну, де від них шукати оборони?
І як не крукали ханжі-вороши,
Мій комсомоле, як же ти любив!

І вибухали в прозелень бруньки,
А ти трудився — все тобі з руки,
Складав пісні — їх і сьогодні чути.
Ти будував: Магнітка й Дніпрогес,
Землі відродження — найвище із чудес,
В революційному горнилі куте.

IV

В революційному горнилі куте,
Прийдешнє вже всміхалось молоде.
В бою не гнугий, у труді здобугий,
Випростувався світлий, мирний день.

Такого ще не бачили ніде:
О, як хотілось молоді — до скруту —
Рекорду, як Стаханов, досягнути,
Чи небо прихилити до людей,

Як мужній Чкалов чи відважний Громов,—
Снішила молодь на аеродроми.
А вже скажений фюрер навіснів:
Війну кували на заводах Крупша,
Вже по Європі чорний чобіт гунав.
...Довіку не забудь суворих днів.

V

Довіку не забудь суворих днів...
Як закривавились війни заграви,
Гнів по усій країні покотив:
— Ми переможемо, наше діло — праве.

І закипіли сльози матерів,—
Жива розпочинала смерть коцава.
І кожен обирав умерти право,
Бо на колінах жити не хотів.

І Партія знайшла слова палкі —
І шикувалися нові полки,—
Таких людей не вбити, не зігнути.
Мій Комсомоле, ти до перших лав
Країну рідну боронити став,
Коли війна все повернула круто.

VI

Коли війна все повернула круто,
Змішавши горе й радість, день і ніч,
Ти був, де серце наказало бути,
Де труд кипів, де вирувала січ.

Я хочу Зої в очі зазирнути:
— Ми переможемо! — а смерть — до віч.
Ні, не зів'яне в сивизні сторіч
Той подвиг, розірвавши часу пута.

Каміння плавилось, а Брест стояв,—
Це також біографія твоя,
Твоє минуле, часом не зашпуге.
Солдате невідомий, хто ти був?
Достойну в грізний час обрав судьбу:
Звеліла честь шинелю одягнути.

VII

Звеліла честь шинелю одягнути
Чи партизанить в рідній стороні.
...У панцир окупації закутий,
Жив Краснодар, не скорений в борні.

Олег, Уляна, Люба... Як збагнути?..
Ще тільки вчора — зошити шкільні..
Який порив сердець на крутизні!
Як дорости до вас, щоб присягнути

На вірність справі в наші дні гарячі?
Задумайсь, дівчино, задумайся, юначе,
І мужність хай приляже поміж брів.
Щоб коли нас обов'язок покличе,
Не заховати в тінь своє обличчя,—
Вмирати й жити так, як час велів.

VIII

Вмирати й жити так, як час велів..
Це по плечу не кожному бувало,

Війна — не мати: сухарі цвілі,
Та й тих частенько, скажем, нестачало.

Усе для фронту — хліб ішов з полів,
Усе для фронту — зброю ми кували.
Мечі перекувати на орала,—
Боєць життя в ту мрію перелив.

Біля верстатів у воєнну пору
Стояли діти з матерями поруч,
Дорослішали просто на очах.
І на стіні в цеху — одразу видно
Обличчя лєнінське — знайоме, рідне,
А подвиг — поруч був, на всіх шляхах.

ІХ

А подвиг поруч був, на всіх шляхах:
Вже Талаліхін ворога таранив,
На комсомольських молодих серцях
Смирнова Юрія позапікались рани.

Злітай же, пам'яті тремтливий птах,
Розповідай про ранок той багрянйй,
І про вогонь прицільний, ураганний,
І про Матросова, що житиме в віках.

Про Соспіну — дівча з весною в косах,
Про все життя її дзвінкоголосе,
Про міць, в тендітних сховану плечах.

Зринай же, пам'ять, юним поколінням
Розповідай, як шлях наш до горіння
Крізь бій проліг та порохом пропах.

X

Крізь бій проліг та порохом пропах
Мир, дорогою куплений ціною.
Вжептаство по гаях та по лісах
Ладнало гнізда, зметені війною.

Вертали вояки — при орденах,
Трудилась юність поруч з сивиною.
І справа спорилась в руках героїв,
І пісня зацвітала на устах.

Учився Комсомол, варив метал,
Відроджував заводи та міста,
Уперті скелі зносив динамітом.
Неначе в бій, ішов на цілину,
А подвиг клав в майбутнє борозну,—
Він і сьогодні нам в дорозі світить.

XI

Він і сьогодні нам в дорозі світить...
А перед нами — долі просторінь:
Посланців Комсомолу можна стріти
І на КамАЗі, і на Ангарі.

Ми БАМ будуємо, на подив світу,
Пече мороз та жалять комарі,
Шумлять прадавні кедрачі старі,
Нам друзі — мудре сонце й синій вітер.

А руки в нас — упевнені й надійні,
Хай тільки буде на землі спокійно,
Хай між людьми — довіра й теплота.
Щоб матерям — всміхатись і радіти,
Щоб у добрі народжувались діти,—
Мета висока небо нам хита.

XII

Мета висока небо нам хита,
Космічні траси — із земних простерті.
Гагарінська мрійлива висота
Попрала смерть, бо слава — вища смерті.

Ім'я Гагаріна... Порив і чистота,
Допитливість в очах, уста уперті.
Він все летить в безмежній круговерті,—
Він також з Комсомолу виростав.

А вже націлені в політ високий
Нові «Салоти» і нові «Востоки»,—
То гордість наша високо зліта.
І грають у Гагаріна хлоп'ята,—
Нам є кому штурвали передати,
Хай вічність відраховує літа.

XIII

Хай вічність відраховує літа,—
У Комсомолу є надійна зміна:
Під сонцем Батьківщини вироста
Орлине плем'я — дуже, буйноплинне.

В них наша пам'ять серця зацвіта —
І слідопити — день у день, невпинно,
Імення тих, хто на війні загинув,
Встановлюють... І справа ця — свята.

Навчаються — як Ленін заповів,
В усьому так походять на батьків,
Щоб їх зуміти завтра замінити
Біля верстата, в полі, в літаку...
Пройдуть життя дорогу нележку,
А Комсомолу тільки молодіти.

XIV

А Комсомолу тільки молодіти...
Спішать хвилини, час їх підганя.
Хай буде мирним наше щедре літо,
Бо ще колюча спогадів стерня.

Ні, нам не можна серцем посивіти,
Бо комсомольці — молодих звання.
Наш кожен день — робота і борня,
І сивий час — тому найкращий свідок.

Поети й мрійники нового гарту
Ідуть у світ, шкільну лишають парту,—
Радій, Вітчизно, за таких синів.
Нових корчагінців доба зродила,
У них високий дух і горді крила,—
Я відрікаюсь від буденних слів.

XV

Я відрікаюсь від буденних слів,
Твоє минуле хочу осягнути,
Гартоване у полум'ї боїв,
В революційному горнілі куте.

Довіку не забудь суворих днів,
Коли війна все повернула круто.
Звеліла честь шинелю одягнути,
Вмирати й жити так, як час велів.

А подвиг поруч був на всіх шляхах,
Крізь бій проліг та порохом пропах,
Він і сьогодні нам в дорозі світить.
Мета висока небо нам хита,
Хай вічність відраховує літа,
А Комсомолу тільки молодіти.

* *
 *
 *

Ми живемо у грізний вік двадцятий,
Вік зльотів, космодромів і ракет,
До часу примкнені
У будень і у свято,
Мов до гвинтівки
Примкнено багнет.
Нехай ми одягаємося модно,
Ми просто ще занадто молоді.
Нам тільки розучитися не можна
Всім серцем співчувать чужій біді.
Хай дні минають
В славі чи неславі,
Це — несуттєве,
Це — старе, мов світ.
Ми тільки розучитися не в праві
Життя віддати
За край коханий свій...

* *
 *
 *

На синьому вікні — малюнок ночі,—
У неї зовсім непоганий смак.
Будильник заспокійливо шепоче:
— Все — так, все — так,
А може, і не так?

Гуркоче потяг, десь літак пролшнув,
Життя не затихає на землі.
Вписалися в оту нічну картину
Людські турботи, радощі й жалі.

Світанок наближається повільно
І голос Фучика луна крізь ніч:
«О люди, я любив вас, будьте пильні!..»
...Моя тривога не стуляє віч.

ПАМ'ЯТНИК САЛЬВАДОРУ АЛЬЄНДЕ

Бувають у житті такі моменти —
Людина
Розкривається до дна.
А де ж твоя могила,
Президенте,
Ти підкажи нам тихо,
Де вона?
Її шукали птиці на світанні,
Її вітри шукали на зорі.
Її весь час, тамуючи ридання,
Розшуковують чилійські трударі.
Повір, над нею пам'ятник ще буде,
Зведеться, злине в небо голубе.
Найкращий пам'ятник —
Це чесні люди,
Що стоячи вшановують тебе...

* *
 *
 *

Такий сьогодні непривітний вечір:
То хникав, а оце зайшовсь плачем.
Накину всесвіт я на змерзлі плечі
І загорнуся ним, немов плащем.

Зігрій мене, близьке і те, далеке,
Прилинь, наблизься через товщу стіп.
Злетілися тривоги, мов лелеки,
І обступили з чотирьох сторін.

Мій добрий світе,
Яблуко червоне,
У всесвіту
На дереві життя
Ти виглядаєш крізь зірчасту крону,
Поміж добром і злом,
Галактики дитя.

Подзьобали тебе громами війни,
Точили хробаки з фашистських пір.
...Я все зроблю,
Щоб день твій був спокійний,
У всесвіта в саду,
Між ясних зір.

НІЧ

Засинають на лузі коники,
Срібні скрипочки в головах.
А руді парубійки-соняхи
Повтікали од ночі на шлях.

Ген калина гілками тужавими
Колихає пташок, як діток.
В море фарб, понастояне травами,
Липня синій ступив чобіток.

Човен місяця казка розхитує,
Відчіпляє від верховіть.
Книгу літа все ніч перечитує,
Все листочками шелестить.

Сивий місяць сторожуватиме,
А в підмогу ще й вітер-друг.
Срібні сполохи аж поза хатами
Поведуть нічліжить на луг.

А зоря до зорі виблискує,
А зоря до зорі мерехтить.
Може, то моя доля барвиста,
Як і я, сьогодні не спить?

Що зі мною — не знаю, не відаю...
В дивну ніч казкову таку
Люди творять богів а чи ідолів,
Люди ніжність шукають палку.

А моя при мені — не відшукана,
В буйній щедрості має крильми.
Рідний краю мій, з радістю, з мукою
Ти у серце її прийми.

* *
 *
 *

Коли я бачу журавлиний клин,
Така тривога враз огорне душу!
Я зупиняюсь, я постоять мушу
Хоча б недовго, декілька хвилин.

Коли я чую журавлиний крик,
Здається, раптом виростають крила,
І хочеться змахнути ними сміло
І з журавлями злинути навік.

І тужна пісня ожива в мені,
І серце рветься крізь печалі ґрати,
І хочеться все небо обійняти
У ці хвилини, тихі та сумні.

Люблю з дитинства журавлину вись,
З дитинства маю душу журавлину.
— ...Дивись, вони летять на Україну,—
Шептали ми в Башкирії колись.

Ішла війна. Хай важко нам було,
Та клин сурмив — звияжно, переможно!
Я в казку вірила, здавалось — можна
Впроситись ватажкові на крило.

Була я в дні великі та малі
І журавлем, підбитим при дорозі,
І журавлем, що лине в передгроззі
У радості до рідної землі.

...Так хочеться усе життя прожити,
Щоб у душі звияжно ви сурмили,
Щоб знову й знову виростили крила,
Щоб жити, і сміятись, і творити.

ВІРШОВА МУЗИКА

* *
 *

«А ще напишіть мені, будь ласка,
чи важко писати вірші?»

(З листа)

Ні, писати вірші — неважко,
Так, неначе кувати в кузні.
Лиш під молот, на груди ковадла,
Власне серце треба покласти.

Ні, писати вірші — неважко,
Так, неначе шити обнову.
Та як голкою власне серце
Не прошиєш — не вийде нічого.

Ні, писати вірші — неважко,
Та коли од хлібини-думки
Будеш краять слова для вірша,
То відкрай і шматочок серця.

Ні, писати вірші — неважко,
Та підпалювати натхнення
Можна лиш своїм власним серцем,
Бо інакше — не розгориться...

Ні, писати вірші — неважко.

* *
 *
 *
 *

Впливаємо у літо, мов човни,
В співуче літо в синіх переливах.
Хто — з теплої, безжурної весни,
Такий зелений і такий щасливий,

Хто в літо вирушив ще восени,
Стрічав дощі колючі, люті зливи,
А ген — човни вже зовсім, зовсім сивих,
З далекої зими пливуть вони.

Але ж скількох між нами вже нема!
Їх слава нам вітрила надима
І робить гордим дух і гострим — око.
Приймай нас, літо, бранці ми твої,
Які сей рік співучі солов'ї,
Яка сей рік вода твоя висока!

* *
 *
 *
 *

Співає день, у теплих барвах міниться,
В громах помолоділих дальна.
Земля сьогодні наче іменинниця,—
Їй дихається легко, бо весна.

Буя садів рожевопінна війниця,
В малі долоньки б'є озимина.

Землі ж здається: то бринить луна
Майбутніх врожаїв, вона ж бо мрійниця.

В пташинім гурті полку прибуло
І тешеться моїх надій весло,
І думається, чом я не чаклунка:
Зробила б крил собі такий розліт,
Щоб обійняти весь цей дивний світ
І від душі розцілувати лунко.

*

*

Людина родиться для радості
В безмежнім світі доброти.
Щоб вогнеликі диво-райдуги
Над нею зводили мости.

Людина родиться для творчості,
В політ, мов птиця, поспіша.
Снує мережива узорчасті
Її замріяна душа.

Людина для любові родиться —
Так повелося з давніх літ.
І падає, і знову зводиться,
Й несе добро у білий світ.

Несе любов до всього чистого:
До гілки в білому цвіту,

До неба з зорями-намистами —
І свято вірить в доброту.

Несе любов до весен грозяних,
До ранків у сріблястій млі,
Любов до тих стежинок росяних,
А щонайбільше — до землі,

Так, до землі, — рахманно-тихої,
В буянні трав, у сині плес,
З блаженним материнством-втіхою —
Найбільшим із її чудес.

* *
*
*
*

Скажи мені щось добре, добрий день,
Всміхнись до мене сонячним зайчатком,
Нового вірша стань пронизливим початком,
Що вже, мов коник, вухами приде.

Скажи мені щось добре, добра ніч,
Як ми разом чаклуємо над словом!
Даруєш мені місяця підкову? —
Для щастя, кажуть, це — потрібна річ.

Скажи мені щось добре, світе мій,
Як вірю я в твоїй мир і спраглий спокій,
Горю в твоїй бентежності високій,
Так ти прийми мене і зрозумій...

* *
 *
 *

Знов наді мною бусли, як боги,
Що облетіли світ — і, врешті, дома.
Вітають їх задумані луги
І дуб старезний, добрий їх знайомий.

Людської сповнившись жаги й снаги,
Свій світ беруться створювать потому.
Найперше — твердь, гніздо... Забувши втому,
Все прикрашають дім свій дорогий.

А скоро, скоро два цікавих дзьоби,
Батьків надія, радість і подоба,
Затупцяють наздибках — що і як?
І тато їм розказувати стане:
Он — сонце, он — вода, он — день рум'яний,
А мама теж підтакне: так-так-так...

БАЛАДА ПРО ЩАСТЯ

Гей, полетіли коні гривасті
Щастя шукати, шукати щастя.
Гей, полетіли по першій рясті —
Білої масті, чорної масті.
Білий — надія, що серце гріє,
Чорний — розпука, стріла із лука.
Щось їх немає ні пізно, ні рано,
Вийду та гляну,— лягають тумани,

Осінь з зимою ручкається хвацько,
Впали хурделиці в двір мій зненацька.
Гей, повертайтеся, коні гривасті,
Білої масті, чорної масті.
В білій надії радість жаріє,
Йде за розпукою сонце стозвуке.
Коні, вертайтеся по першій рясті,
В гривах у ваших заплетене щастя...

* *
 *

От би мені польоту високого,
Та щоб не сісти низько.
От би мені та зустріти сокола,
А не вовчиська.

Ой, не спішіть, літа мої бистрії,
Бо аж бракне повітря.
Я ще так мало устигла виспівать
В синьому вітрі.

Ой, моїх днів тугі перевеселка
В'яжуть мене думками.
Як там вам, люди, сумно чи весело
Поміж рядками?

Ой, тільки б ви не дарма процокали,
Днів моїх коні бистрії.
От би мені польоту високого
В часу на вістрі.

* *
 *
 *

А сині березні в полях
Уже весні проклали шлях.
Вже довші дні, коротші ночі,
Вже скоро трактор загуркоче,
Вже легко дихає земля.

На ніжки зіп'ялась трава,
Весні шепоче: «Я — жива!»
І тягнеться все вгору, вгору,
Які новини у цю пору?
Які там, на землі, дива?

А ранок хмаркою пливе,
Бринить повітря, мов живе.
На пагорбках — біленькі хати,
Мов птиці, сіли спочивати,
І в серце входить щось нове.

А сонце котиться в блакить,
Дубів вершечки золотить.
Вже скоро буслики цибаті
Гніздо намостять — ген — на хаті,
І радість в сурми засурмить.

* *

*

З глибин життя загадку підніму,—
Все має сутність, корінь і причину.
Задумайся, людино: а чому
Шумливі ріки,
Та німі вершини?

Далекий шлях на плечі я візьму,
Не промину я жодної людини,
А допитаюся-таки: чому
Шумливі ріки,
Та німі вершини.

Всіх мудрих версій вивірю вогонь,—
Я не умію жити наполовину.
І прийдуть до порога до мого
Притихлі ріки,
Гомінкі вершини.

* *

*

Може, щастя мені лиш наснилося:
Поманило і загуло.
Як жилося мені, як любилося,
Як судилося — всяке було.

Може, я і не буду щасливою...
Де те щастя — спробуй, знайди!
Осіньною синьою зливою
Позмивало й слідочки-сліди.

Та ніколи не буду самотною,—
Я в життя прийшла не як гість.
Завжди усмішкою привітною
Хтось на усміх мій відповість.

Завжди сонце мене любитиме —
Щовесни веснянок трусне.
Завжди дерево добрими вітами
Приголубить щиро мене.

Неба синього шмат розкряний,
А у ньому сім'я ластів'ят.
Завжди в серці ти, рідний краю мій,
Солов'їна мова твоя.

ЛЮДИНА

Всім вам весело...
Справді чи бачиться?
Ви п'єте золотисте вино...
Ще тому подзвонили, що бариться,
Заставляє чекати давно.
Вже яких там пісень переспівано!
Знов до столу зійшлись, до тепла,

І не знаю чому, несподівано
Враз про нього розмова зайшла.
Як відверто над ним сміялися!
Жартували, немовби на зло.
Ніби поміж собою змагалися...
Розвезло вас уже, розвезло...
Він зайшов, він застав вас за радою,
Тільки й чувся ваш сміх zalивний...
Як він бога, що спився, нагадує
У величності сивій своїй!
І здалось: він вас зараз одхвицяє,
Все збагне у коротку мить.
І здалося, що він гromовицями
Змалку призваний володіть.
Тільки ж де вам усе второпати!
Всім вам весело... Так чи ні?
Не проповзати вам, не протопати
Дороги його трудні.
Ви уявою володієте?
Уявіть собі мертвим його...
Може, ви лиш тоді зрозумієте
Геніальність таланту того.
Говорити б з ним тихою дщиною...
Може, тайну я визнаю таку,
Що мені допоможе
Людиною
Залишитися на віку...

* *
 *
 *

Чи то літа пролопотіли,
Чи час міцну поставив гать?
Чого раніше б не простила,—
Тепер навчилася прощатъ.

Усе душі чогось замало
Вогню з придуманих багать.
Чого раніше б не сказала,—
Тепер кажу я без вагань.

І людям дивиться у вічі
Моя сміливість запальна.
У неї злякане обличчя,
Та це приховує вона.

Любов і ненависть відчула,
Як вчора не могла, мабуть.
Наздибочки стає минуле,
Щоб у майбутнє зазирнуть.

А дні біжать, дзвенять хвилини
На тлі весняних стоголось.
І завтра прийде неодмінно
Усе, що вчора не збулось.

МУДРА КАЗКА

Максимові Тадейовичу Рильському

1

Принесла я Вам віршів торбину...
Ви взяли свою книжку до рук,
Написали фразу єдину:
«Від товариша по перу».

Я була ще зовсім дитина,
Як все сталось — не доберу.
Я Вам дякувала уклінно
За «товариша по перу».

А троянди вдяглися в біле,
Аромат розтікався по двору.
Книжка руки мені палила:
«Від товариша по перу».

Роки плинули. Прийде туга —
Вашу книжку до рук беру,
Чую голос Ваш — голос друга:
— Від товариша по перу.

Я Вас згадую дуже часто,
Я не плачу, я сльози зітру.
Білі квіти лишились на щастя
Від товариша по перу.

Ваша мудрість іде поміж люди,
Ви завжди служили добру.
...Все життя я платити буду
За «товариша по перу».

2

Сизо-чорні сувої тиші
Ніч пряде під вікном мені.
Нам вночі набагато страшніше,
Ніж замисленій дітлашні.

Терпкий келих п'яного суму
Підніма наш задуманий дім
І тихенько мережить думу
Про людей, що жили у нім.

Пролягли їм дороги дальні,
Хоч би голос їх вітром війнув!
Тільки дошки меморіальні
Засмутили гранітну стіну.

І на смуток, а чи на втіху
Дім у спогад до себе зове
І Яновського усмішку тиху,
І Максимове слово живе.

Синя площа, як ваза гранчаста,
Повна місячним сяєвом вщерть.
Дім вас згадує дуже часто,
Дім не хоче вірити в смерть.

І кризь ніч до світанку брами
Дім, як човен, що повеп надій,
Із приспущеними парусами
По великій пливе воді...

З

Що не крок у житті —
То подив,
А найбільш —
На шляху до мети.
Так багато людської вроди
Пощастило мені знайти.

Так багато людей стрічала
Самоти моєї ріка.
І як часто ставала причалом
Їхня тепла, дружня рука.

Як в осінні години скрути
Їхніх бухт манили огні!
Як хотілося кращою бути
В їхніх добрих очах
Мені...

О, яким неповторним летом
Виповнялось моє буття!
Добра дружба
З великим поетом —
Творчий поштовх
На все життя.

Тільки жаль, що від тих, чия ласка
В нас будила сльози і сміх,
Залишилася мудра казка
І на неї
Злітає сніг...

ПЕРШИЙ ВИСТУП

Григорію Усачу

Всідались шумно, гомінливо,
Стягали з гуркотом стільці.
А за вікном весела злива
Стрибала через промінці.

— Чого зібрали до контори?—
А в мене серце завмира.
— Що там сьогодні, знову збори?
— То починайте, вже пора.

...Я їм читала про неспокій,
Про весняний розлив чуттів.
І все на ноті на високій
Зрадливо голос мій тремтів.

Були в них руки за grubілі,
Такі великі та важкі,
Такі надійні та умілі —
В усякім ділі мастаки.

Як їм у душу зазирнути?
Чи приймуть? І на серці — щем....
І раптом щире і розкуте
Почулося:— Давай іще!

Загомоніли, засміялись
В якімсь окриленні новім.
Невже я цих людей боялась?
Як я могла не вірить їм?

І голос перестав тремтіти,
І я блокнот відклала свій.
...Такі відверті, наче діти,
Такі відкриті, наче світ.

Надворі танцювала злива,
Стрибали краплі, мов живі.
Старенький «газик» буркотливий
Мене до станції повіз.

Немов сестрі, немов востаннє,
Слова знайшовши вогняні,
Про нерозділене кохання
Водій розказував мені.

* *
 *
 *

Творим світ молодими руками,
Наша мрія розмаєм співа,
А на серці ховаєм роками
Найдорожчі, найкращі слова.

Наче є в нас одвічне право
Їх забрати від людських очей,
Наче ми їх колись-то вкрали,
Ну, а совість — пече і січе.

Та приходять відверті хвилини,
Коли їх дістаємо з глибин:
Чи на цвинтарі, край домовини,
Чи під чарок оманливий дзвін.

Потім знов у душевні безодні
Їх зачиним на довгі дні.
Люди, я вам потрібна сьогодні? —
Ви скажіть у вічі мені.

Поки бачу замріяне небо
Між каштанових верховіть,
Ви поганьте мене, якщо треба,
Якщо варто — мене похваліть.

Розчиніть же відвертості брами,
Збивши з серця мовчання замок.

Обтічними не грайтесь словами,
Не тікайте в обтічність думок.

Гей, виходьте, слова незатерті,
Вам палати віки, а не мить.
Щоб любити і після смерті
Тих, кого можна зараз любить...

* *
*

О наші добрі вчителі!
Зозулі вам літа кували...
Ви брали зошити малі,
Журнал наш класний відкривали.

І клас зітхав у тишині,
А в когось губи похололи:
«Коли б сьогодні не мені
Відповідати йти до столу».

Ми недобачили в той час,
Як дехто з нас із кожним роком
Мов ненавмисне раз у раз
Ставав од відповіді збоку.

Хвилина кожна нам несе
Запитання такі непрості,
Спитай же з нас, життя, за все,
Ти — наш учитель. Ми — дорослі.

Щоб в час випробувань, коли
Закінчимо життєву школу,
Ми б дати відповідь могли,
Очей не опустивши долу.

* *
 *
 *

Моїй мамі

То в полоні творчого злету,
То до друзів прослалася путь...
Дуже важко любити поета
І йому дружиною быть.

Все він думкою десь неблизько,
А рядок не дається — і край.
Плаче донька мала у колисці,
А йому лише тишу подай.

І усе ти встигала вчасно,
Мов бджола, від зорі до зорі.
І родило тих віршів рясно,
Наче яблук у добрій порі.

Всім здавалось: він пише, як дише,
Та насправді складніше було.
В дні зажури, німі, найтрудніші,
Огортала теплим крилом.

І коли новий задум блискав,
І злітала мовчання іржа,
Ти стояла завжди край колиски,
Де народжений вірш лежав.

Гримотіло воєнне небо,
Погубили пісні солов'ї,
І зростало дівча біля тебе,
Перші вірші писало свої.

Мчали роки на сивих конях...
Ну, а ти, моя мамо, щодень
На маленьких своїх долонях
Доброту несла до людей.

І мені тепер тиші треба:
Розмовляють зі мною гілки.
І у мене в замріяне небо
Все злітають рядочки з руки.

А коли світанок заблиска
І народиться новий день,
Ти завжди стоїш край колиски
Непочатих моїх пісень.

І якщо в мовчанні всивію,
І печаль зійде над чолом,—
Стань же поруч в моїй надії,
Огорни мене теплим крилом...

СОНЯЧНИЙ МОТИВ

Ходить місяць по стерні,
Усміхається мені.
Я підбігла — він дарує
Срібнодзвонні промені.

З них — мелодії сумні,
Сльози котяться рясні...
Ой місяцю-срібнозоре,
Буду плакати день при дні.

Я до сонця побіжу,
Я йому таке скажу:
— Подаруй-но, жовтожаре,
Що у тебе попрошу!

Дай веселих промінців,
Злотострунних стрибунців...
Хай приходять друзі слухати
Їхній сонячний мотив.

Хай їх смуток промине,
Хай забудуть все сумне,
Хай усмішкою легкою
Друзі згадують мене...

* *
 *
 *

Шляхи пізнання — несходимі,—
В собі відчула щось нове:
Я час відчула, як людину,
Що поруч пристрасно живе.

Я стала наче вища зростом,
І натяглась прозріння нить.
Узнала тих, хто хоче просто
Прожити так, щоб час убить.

Відчула я дороги тіло,—
Воно живе, воно тремтить.
І зрозуміла, що то — крила,
Коли так манить у блакить.

І не страшне уже мовчання,
Коли не зродиш ні рядка.
Бо пісня — сонце у тумані:
Устане сонце — він тіка.

Усе в житті моїм непросто,
Та я не скаржусь на судьбу.
А може, стала я доросла,
Деся на вершечок вища зростом,
І так воно й повинно бути?..

МОНОЛОГ РІЧКИ

Дзвеню, спішу, із камінцями граю,
До мене звір біжить і пташка приліта.
Малесенька ріка у ріднім краї,
А наді мною сивіють літа.

Де я пробігла — оживають трави
І всохла гілка знову зацвіта.
Люблю я сміх маляти кучерявий,
А дні ідуть і сивіють літа.

Мені гриміти голосно — не варто,—
В роботі будень мій і всі мої свята.
Мовчать про мене атласи і карти,
А я живу. І сивіють літа...

ПОЛЕ

Я знов прийшла до тебе, поле,
Моє зелене, молоде.
Вже сонце вранішнє поволі
До мене повагом іде.

Як біля тебе дихать легко!
Я доторкнусь твого чола...
Дивись: лелечка і лелека
Ген подалися до села.

Стоять задумані мочарп,
А в них пічкурик виграє.
І я, здивована, мовчала,
І серце повнилось моє.

І вічність стала за плечима,
Здійнявши крила осяйні.
Щось в мене входило значиме
І необхідне так мені.

Ти мудре, поле, як людина,
Лиш тут я осягнула все,
Що кожна пройдена година
Великий зміст в собі несе.

Десь залишились віра в долю
І слів даремна суєта.
І я стою, відкрита болю,
І та, здається, і не та...

Я ще прийду до тебе в гості,
Я ще постою на межі.
Спасибі, поле... Не прийшлося
Сказати ні словечка лжі.

* *
 *
 *

Такий ясний, такий умитий світ...
Розтулить папороть свій кулачок зелений,

Конвалія настроїть дзвоник свій,—
І пісня в гості проситься до мене.

Повітря, понастояне дощем...
Вдихнеш його, вбереш на повні груди,—
Який солодкий біль, тремтливий щем
Прониже раптом, голову остудить!

І враз відчуєш у хвилину ту
Крізь безтурботності п'янку наївність
Речей, предметів дивну ваготу,
Значущу й несподівану, як вічність...

* *
 *
 *

Стоять дерева, мов зелені коні,
Що в літо прискакали із весни.
Розсідлані пасуться на осонні,
Шорошать вуха — тільки доторкни.

І я торкаю їх зелені гриви,
Пронизана цим образом новим,
Вслухаюся у шепіт їх тремтливий,
Що зрозумілий тільки нам одним.

І відчуваю на своїх долонях
Їх теплих губ бентежний оксамит.
...Давайте обрієм поскачем, коні,
Ото здивуємо весь білий світ!

І знову в казку вернемось, прилинем
Попід зелені літа прапори.
...Сміються у траві суниць жарини,
Сороки сміхом кидають згори.

І, прикусивши гілочку зелену,
Щоб від себе самої утекти,
Знаходжу в ній рядочок незбагнений
Із присмаком п'янкої гіркоти.

* *
 *
 *

Знов рояль у хвилини сумні
Підійняв крило лебедино.
Вже давно здається мені,
Що у нього серце людини.
Так багато стрічав на путі
Рук людських — і щирих, й зрадливих,
Що уже ніколи в житті
Він не зможе бути щасливим.
Чув він чарок весільний дзвін,
Пам'ятає усміх маляти.
Як людина, старіє він,
Бо не вивчився забувати.
Чорний лебедю мій, пливи...
Доти я сильніша за долю,

Доки я не схило голови,
Доки йду по власному полю.
Може, все це людям на сміх...
В мене в серці — прискіпливі ваги.
І гойдається стрілка на них
Від гордині до самозневаги.
Заметіль надворі мете,
Може, пісня твоя — лебедина?
...Я давно вже знаю про те,
Що в рояля — серце людини.

БАЛАДА ПРО СКУЛЬПТОРА

Вислів цей давній, відомий віками,
Пісня бриніла на різні лади:
Серце — не камінь, серце — не камінь,
А якщо камінь,— чекай біди.

Вухо приклавши, як лікар до тіла,
Скульптор виразно почув в тишині —
Брила камінна все шепотіла:
— Дай мені серце, дай душу мені!

Руки у скульптора «чують» і «бачать»,
Брила камінна до праці зове.
Б'ється у скульптора серце гаряче,
Задум високий у ньому живе.

Дні в сподіваннях та ночі безсонні:
— Камене, в образі людському стань! —
Пальці позбивані, зперхлі долоні —
Творчості, пошуку, істині дань.

...Тьопав по місту сивенький дощик,
Першим побачив він диво із див:
Дівчина вийшла крізь ніч на площу,
Стала, камінна, під синь яворів.

Збіглися вранці здивовані люди —
Дівчина з каменю наче жива:
Рівно в диханні підносяться груди,
Серце гаряче тріпоче й співа.

Кинулись скульптора того шукати,
Слів оберемки несли чарівні.
Скульптор назустріч не йде із хати,—
Очі заплющив у вічному сні.

...Вислів цей давній, відомий віками,
Серед людей залишивсь назавжди:
Серце — не камінь, серце — не камінь...
...В створене пензлем, пером чи руками
Пристрасне серце своє поклади.

БАЛАДА ПРО ЖАР-ПТИЦЮ

Чи було це, чи ні — невідомо,
Чи це правда, чи так — небилиця.
Притарганився господар додому,
А йому:— Упіймали жар-птицю!

Дивувались господар та жінка:
— Бач, яке в неї пір'я багате,
Ще й виспівує чисто та дзвінко,
Пощастило нам, що тут казати.

Начувайтесь ж, люди хороші,
Порозтрусимо ваші кишені,
Можна взять неабиякі гроші,—
До казкового ж всі — мов скажені.

І стояли сполохані діти,
Вкрай здивовані з бранки своєї,
Не второпали: чи їм радіти,
Чи смутитися разом із нею.

А господар вже біг на подвір'я
І гукав:— Гей, збирайтеся, люди,
Подивіться на хвіст і на пір'я,
Ми за гроші показувать будем!

Збігся натовп, горланив і гуркав...
Грім загримав — і сталося диво:
Попеляста звичайна курка
По дворі на мотузці ходила...

* *
 *
 *

Палає знову мій вечірній вогник,
Останній шум на вулиці замовк.
Моїх надій хиткий та вуглий човник
Все плаває по озеру думок.

Присіла ніч на синій підвіконник
З очима, повними п'яних зірок.
Від неї не відходить ні на крок
Клен молоденький, наче допризовник.

Вже скоро завтра, чим його зустрінуть?
Воно в душі вже свище солов'їно,
Нових надій роздмухує димок.
І до світання буду сповивати
Маленький, та затятий і горлатий,
В прозорінні й муках зроджений рядок.

* *
 *
 *

Леонідові Первомайському

Тут він ходив неквапним кроком...
Мені ввижається, хоч плач:
Все тріпотить його широкий,
Насправді гамлетівський плащ.

І мудрий пес, старий і строгий,
Помалу сунеться за ним,

Із людським поглядом вологим,
Мов свідок літ його і зим.

Сміялись клени стоголосо
І усміхався він теплу,
Бо ж був мислитель і філософ,
Бо ж був вигадник і чаклун.

Тут діти грались, і кричали,
І бігали між синіх трав.
І позбувався він печалі —
Далеку молодість шукав.

А молодість його чекала
Удома, де письмовий стіл,
І тогу музи одягала,
Як тільки він того хотів.

Я тут проходжу тихим кроком...
Мені ввижається, хоч плач:
Все тріпотить його широкий,
Насправді гамлетівський плащ.

МАЛЮНОК

Багряне сонце ще не сіло,
А місяць молодий зійшов,
Щоб подивитись на світило,
Про котре стільки йде розмов.

Шумить комиш, і тихим гулом
Тривожить озера чоло,—
Неначе військо затонуле
Багнети вгору підняло.

Доріжка місячна несміло
Лягла вузесеньким містком.
І човен за своїм вітрилом,
Мов древній воїн за щитом.

Мале дівча з веселим личком
Лишило на піску сліди,
Неначе скрипки невеличкі,
Що нахилились до води.

Старезна груша край дороги
В думки заглибилась свої.
Вкрив сірий порох босі ноги
І пальці скручені її.

На синім небі — ані тучі,
Лиш зірно так, що не пройти.
А я від самоти все мучусь
І знов шукаю самоти...

РАДІСТЬ

А де ж його радість лукава?

А він і не знав її.

Вона по світах блукала,

Тікала у мрійні гаї.

А він її кликав ночами,

І туга бриніла в очах.

Та стіни безмовні мовчали,

І місяць холодний мовчав.

Аж поки ранок ітимає,

Аж поки вистачить сил,

Самотність, як хвору дитину,

На ніжних руках носив.

А дні брели, мов прочани,

За мідний сонця чекан.

Він радість кликав ночами,

Він вранці її чекав.

А радість прийшла неждано,

Навально, не спроквола,

Ні богом, ні чортом не дана,

Отак взяла — і прийшла.

Він збився із пантелику.

І тиша запала німа.

І раптом — сивий, великий,

Заплакав...

Скоро зима.

* *
 *

Як треба душу зберегти живу,
Крізь вогнища буденності пронести,
Щоб не ламати сторожко брову,
Коли всміхатимуться добрі весни;

Щоб приголубить дерево й траву,
Щоб знову дивуватись: ріки скресли!
Щоб окрізь грому першого оркестри
Здала побачить мавку лісову.

Палай, хурделице, печи лице,
Морозом незаковане слівце
Пірцем червоним б'є під берегами,
Лютуй же, зимо, в тебе всі права,
Але душа незнищена — співа
Попід твоїми синіми снігами.

* *
 *

А світ такий — неначе тільки створений,
А день такий — мов прибудився з літа.
Іду і чую, як ворона вору
Розказує про зелень і про квіти.

Неначе лебідь, небо шию вигнуло...
В казках із літа — радощів та смутку,

Сріблястим маревом, сліпучим видом,
Іде зима, красуня-баламутка.

Йй діти раді, хукають в долонечки,
Снігурку ліплять, неслухи рум'яні,
Зліплю і я собі маленьку донечку
І почукикаю, докіль розтане.

Змішалась казка з дійсністю казковою:
Мов корабель космічний, сонце плине.
...Душа моя, турботами закована,
Розслабся хоч на крихітну хвилину.

Акиш, турботи, на чотири сторони,
Це все — дрібне, у поросі умите.
Дивися, світ — неначе тільки створений,
Дивися, день, мов прибудився з літа.

* *
 *
 *

Так повелось: до певного часу
Душа одягнена у сумніви й тривоги,
Бо що поробиш — люди ми, не боги,
І нам частенько притаманний сум.

Та час зіп'є непевності росу,
І ми виходим на п'янкi дороги,
Де синє щастя, вистраждане й строге,
В душі підносить подив і красу.

І напинає паруси душа,
Оновленою до людей руша,
В усмішці розпрозорена до краю,
А люди все приписують весні,
Хмільному вітру, синь-голубизні,
Але ж і взимку отаке буває...

* *
 *
 *
 *

На згірку височать біленькі хати,
Немов казкові сніжні тереми.
Як гарно пензлем вірша малювати
На білім тлі морозної зими!

Багряних снігурів грайливі зграї
Мережать спогади по сивому снігу.
Веселе сонце викотилось з гаю,
Мов у багрянці скупаний снігур.

Червоне й біле... Серце полонила
П'яжлива неповторність поєднань!
Гілки зняли дерева, наче крила,
І зелен-вірою видзвонюють у рань.

Це — дійсність, а чи, може, казка,
Де ми?
Відбілюється сніжне полотно,
А під вікном стоїть велика тема
І стука, стука у моє вікно.

* *
 *

Усе б нічого, тільки відчуття,
Що надто швидко проліта життя,
Що я чогось не встигну, не скажу,
Що часом я так мало дорожу.
І знов мене сторіпочка мала,
Немов магнітом, тягне до стола.
І я берусь розтягувать добу,
І я берусь розпитувать судьбу,
А слово напинає паруси —
Неси мене, поезіє, неси
У світлий ранок, в завтрашній мій день,
Наповнений розливами пісень,
Де вірних друзів чути голоси,—
Неси мене, поезіє, неси...

СВІТ СТОЇТЬ НА ДОБРОТІ

* *
 *
 *

Порядність можна виміряти й так:
Наскільки серце у людини чуле.
Найвища із духовності ознак
Ознака ця — майбутнє і минуле.

Вона з глибин віків, мов добрий знак,
До нас прийшла з нашарувань та муму,
Крізь неї видно: чи титан Микула,
А чи звичайний нищавий хробак.

А серце чуле — значить, чоловік
Навік себе до чесності прирік
Такими вже міцними ланцюгами!
А серце чуле — значить, кривді — зась,
Нещирість — також нишкни, не вилазь...
І люди знов тоді стають богами.

ДОБРОТА

Звідкіль берешся, ким ти дана,
Тебе шукаєм цілий вік.
Чи бородаті вітругани
Тебе приносять звіддалік?

Чи з лепету малого сина,
Чи з соловейкових бажань?
Ніщо для тебе не запина,
Ніщо для тебе не межа.

Ти вмієш володіть серцями,
Хоч невловима, наче сон,
Ти світишся в усмішці мами
І рафаелівських мадонн.

Ти необачна й непрактична,
З чужого болю все бриниш.
У спеку — як вода кринична,
У холод — вогнищем гориш.

Здається, не така й важниця...
Вже стільки літ, вже стільки зим,
Ти — мов сестриця-жалібниця
В шаленім крутежі земнім.

Тобі не треба ні оздоби,
Ні слів солодких та гучних.
Льодн байдужості розтопиш
І вип'єш недовіри сніг.

Ти зігріваєш світ, як завше,
Не меркнеш в лжі, не тонеш в злі,
Згориш, себе усю віддавши,—
І знову ходиш по землі.

МОНОЛОГ ЖАННИ Д'АРК

Я без щита і без забрала
Іду на ваш неправий суд.
Я не вбивала і не крала...
Чому ж я тут? Чому ж я тут?

Ну, що ви знаєте про мене?
Що нашептали круки злі?
Чому несхожості

шалено

Не пробачають на землі?

Я беззахисна перед вами,
Вам принесла свою біду.
Не грайтесь стрілами-словами,—
Я вам до ніг її кладу.

Як наді мною сонце світить!
Ясна блакить теплом війне...
Я хочу над усе на світі,
Щоб зрозуміли ви мене.

Я дихаю на повні груди,
Ви серця чуєте биття?
Я все вам вибачаю, люди,
Ціною власного життя.

Та годі слів. Палить багаття.
Я вам до рук іду сама.
Я твердо знаю: без розп'яття
Безсмертя на землі нема.

МОНОЛОГ ВІДВЕРТОСТІ

Як легко з вами, чесні вороги!
Спасибі вам за почуттів прозорість...
І хоч я скажусь на короткозорість,
Вас бачу здалеку. Це додає снаги.

Мені до серця усмішка крива,
Холодний потиск вашої правиці...
Скажіть, в якій отруєній криниці
Черпали ви усі свої слова?

Я не хвилююся тоді, о ні,
Я повна дивного, казкового спокою.
Від вашої ненависті п'янкої
Так легко захиститися мені...

Як важко з вами, друзі дорогі,
Від теплих слів як захистити душу?
Бо тільки сильною я бути мушу...
Я слабшаю край ваших берегів.

Ну, де подінуся із співчуттям,
З очима вашими, що повні добротою,
Із вашою чутливістю святою...
Ну, що я вам у відповідь віддам?

Як легко з вами, чесні вороги!
Як важко з вами, друзі дорогі...

ЖИВ СОБІ...

(Іронічне)

Жив собі дурник патлатий.
Він долі в небес не просив.
Ховають — всі звикли плакати,
А він реготав скільки сил.

Ну, що ж — не ума палата...
Та був насторожі він:
Чомусь заходився плакати
Під чарок весільних дзвін.

Віки спливли — він не згинув,
Та й дурнем ніколи не був.
Він просто боявся перегинів —
Не хотів спокушати судьбу.

СКУЛЬПТОРИ

Ну й дивні жінки за вдачею!
В них творчості дух горить...
Каменюку знайде добрячу
І прагне її оживить.
Усе фантазує, збуджена,
Чаклує з лукавим різцем.
Дивись — вже не камінь, а суджений,
Лише з кам'яним лицем.

Скривавилась вже за роботою,
Та все то дарма, дарма...
Вже повна новою турботою:
У нього ж серця нема.
Своє, надіями сповнено,
Йому віддала:— Ти — мій!—
А він усміхався сковано,
Бо був кам'яний, кам'яний...
Знайшла п'єдестала величного
І хлопця звела спроквола.
Його, єдиного, вічного,
Богом своїм нарекла.
Ділилась думками і мріями,
До ніг йому квіти несла,
А він лиш поводив віями,—
В очах не було тепла.
А їй хотілось ділитися
Любов'ю і щастям своїм,
А їй хотілось дивитися
В очі, сиві, мов дим.
Неначе у воду з крученьки
Її штовхало життя.
У горі ламала рученьки,
Чекала його співчуття,
Чекала — не дочекалася,
Їй стало ясно тоді:
Даремно вона сподівалася,
Що бог допоможе в біді.
Потім вчинила, як з ворогом,
Не могло бути рішень двох.

...Скалками, друзками, порохом
До ніг їй звалився бог.

Та дивні жінки за вдачею!
В них творчості дух горить...
І знов каменюку терпляче
Шукає, щоб оживить.

ЩАСТЯ

Той — із синком, той — із донею,
У нормальних людей — сім'я.
...Навпереваги із долею
Граюся, граюся я.
Все я тебе придумую,
П'ю сподіванки до дна...
Дружба моя із задумою —
Штука досить сумна.
Люди по-різному скроєні...
Може, випала доля не та?
Сили мені потроє
Тільки моя ж доброта.
Щастя, ти — райдужне видиво,
Звідки ти, диво хистке?
Бо нещасливий лиш відає,
Що то насправді таке:
Думка сяйнула, мов блискавка:
Щастя
Щасливий — не зна.

Він лиш приходить до висновку,
Що радість йому дана.
Йй хмелем нестями не витися,
Не зайнятись вогнем ні на мить.
Адже світло при сонці не світиться,
Воно лиш у тьмі променить...

* *
 *
 *

Стали зими за плечима та під хатою —
Заметілями та хугами лякатимуть.

Тільки ж весни розчудесні із надіями
Скоро прийдуть, їх привітим, як зуміємо.

Потім — літо ворожбитом в зелень-повені,
Проживем його щасливо і наповнено.

Лугом росяним йдуть осені з весіллями —
І нових надій ми зернятка посіємо.

Тож-бо, зими, не дивіться з гордим викликом,
Бо як вийду — прожену вас мокрим віником.

* *
 *

Шматочок ночі — чорна галка —
Присіла на долоню дня.
Скрипить зими старенька прялка,
І нитка нитку доганя.

Снується пряжа чарівниче —
Рої сніжинок без числа.
Зима під ніс собі мугиче
Про те, що молодість пройшла,

На синій кризі віддзвеніла,
На сивім вітрі понеслась,
Чогось хотіла — вже несила,
Чогось не встигла, не змогла...

Що, видно, завтра чи позавтра
Зірвуться перші ручаї.
Весняних днів сліпуча ватра
Підпалить сон сумних гаїв.

Думки провіює крізь сито:
Чи вже не бігти від тепла?
Хіба тоді весну впросити,
Щоб діток няньчити взяла?..

А двірники з дахів згрібають зиму,
Лопати плавають, мов риби, у снігу.
В калиновім багатті невмолимо
Згорає під вікном моїм снігур.

Зимі вже не вернуть свою снагу...
Весна за лісом повела плечима —
І котики з дитячими очима
Готові стріти гостю дорогу.

І в серці знов чомусь таке биття,
Я так весни чекаю все життя,
Неначе свята пишного дитина.
Ах, зимо, годі вже, облиш ниття,—
Вже добрих днів ясне передчуття,
Як вірний пес, все треться об коліна.

БЕРЕЗЕНЬ МОГО ДОВІР'Я

І знов іду на бій сама з собою,—
Думок бентежних плинуть кораблі.
Маленькі перемоги над собою
Важких поразок скрашують жалі.
Мій березню,
Скоріш напни вітрила
Моїх надій,
Бо так болять слова!

Я знову цілий світ в собі відкрила,
Мій березню, ти чуєш, я жива!
Як в дереві пробуджуються соки,
Бринить в мені весняний переддень.
Так хочеться зробити щось високе
І небо прихилити до людей.
Уже летять лелеки над подвір'ям,
І трав звелися шабельки малі,
І синій березень мого довір'я
Ступає по оновленій землі.

* *
 *
 *

Йдемо туманом, пливемо туманом,
Окрізь туман розмов, туман облич.
Йдемо в любов — невтримно, певблаганно,
Йдемо крізь ніч.

Зірок нема, і місяць десь повіявсь,
І тоне лід, зими останній лід.
І тільки ніч, немов сумна повія,—
За нами вслід.

Виходить, ще живе любов на світі,
Сміється й плаче щемно, як маля.
Вона здаля пронизливо так світить,
Крізь ніч — здаля...

* *
 *
 *

Весна, весна, і знов чомусь не спиться,
Таке повітря — геть п'янить мене.
Червоний весь, немов ота жар-птиця,
Зухвалий півень щось кричить хмільне.

Ще вчора я бурульку відломила,
Відчула смак тремтливої весни.
Уже снігам противитись несила,—
За ніч від сліз розтанули вони.

І розчахнувся небозвід поволі,
На всім — весни усміхнена печать.
На пагорбках зійшли травинки кволі,—
Неначе вуха заячі стирчать.

Земля парус. Обірвалась з громом
Лілова гілка першого дощу.
І журавлі, вертаючи додому,
Сурмлять, сурмлять — щоб світ увесь почув.

Він чує, світ, він сам співа, мов птиця,
Весільний посаг для весни везе.
А сонце, розчепіривши правицю,
Вже пробує прогрітий чорнозем.

Тремтить душа моя, співа, курлика,
В ній розлились весняні ручаї.
...Любов моя прийшла — така велика,
Що я з весною сплутала її...

* *
 *

Я все твоє життя пережила,
Що зіткане з весни, надій та болю,
Пливла в човні уяви за тобою,
Не маючи вітрил, ані весла,—
Веслом-вітрилами любов мені була.

Я подружила з вітром степовим,
З маслинами у парку відпочинку,
Мені всміхалась найсвятіша жінка,—
Ти їй життям завдячуєш своїм.
І, наче білий світ, твій найбіліший дім

В уяву тиху причвалав мою,
І так ми з ним про тебе гомоніли,
А з вишень цвіт злітав, мов диво, білий,
І сивий дім всміхавсь, як бог в раю,
І все розпитував: чия ж я, де живу....

А потім я у зрілість попливла,
Де зіронька твоя палала тепла,
Де сподівань душі тоненькі стебла
Світили очком синім між зела.
Тепер там згарище — сама лише зола.

Тебе пообплітала ковила,
Проходиш світом, наче птах осінній,
І погляд свій ховаєш щемно-синій
У мисль високу, у чиїсь діла.
Ти подивися — вже весна прийшла...

Цвіте кульбабка — сонячна, мала,
І човен мій — ні весел, ні вітрила,—
До твого серця вже підплив несміло,—
Бринить надії трепетна бджола.
...Я все твоє життя пережила.

* *
 *
 *

Чекання не вимірюють години
І подобово зміряти — дарма.
Це — стан душі у кожної людини,
А часової категорії — нема.

Тут ні до чого календар останній,
Ні в які виміри не перекинеш міст.
Для кожної людини у чеканні
Свій особливий потаємний зміст.

Надія, віра знов стають на чати,
Тривога — зозулицею в гаю.
Як страшно, коли нічого чекати!
Як я чекаю на любов свою...

Вона гримить, немов весняна злива,
Не друга і не третя — все слова.
Якщо любов і справжня, і правдива,
То завжди тільки першою бува.

ДОЩ

Я так люблю, як дощ приходить в місто
Умити світ, дерева напоїть.
Через плече звисає урочисто
П'янкої зливи сивувата сіть.

Його подружки — блискавки вогнисті —
Іскристий танок заведуть за мить,
Кульгавий грім все грима:— Цитьте, цить,—
Та де там, все дзвенять на них намиста.

І парасольок розмаїть барвиста
Вплітається у зелень густолисту,
І кожна віть в дощинках вся, хить-хить...
Ах, ця пристойність, вік мій норовистий,
Босоніж би промчати з гиком-свистом,—
А вам цього не хочеться, скажіть?..

* *
 *
 *

Одягнись, мій милий, в синій грім,
Я вдягнуся у сріблясту блискавку
Та й зустрінемось у сивім присмерку,
Начувайтесь, горе-пліткарі!

Буде, буде вам чого казати,
Розчиняйте вуха, як віконниці,

Бо така тут веремія скоїться,
Бо така висока йде гроза.

Загримімо, зблиснем у гурті,
Аж на дальні гони — срібні сполохи,
Позмиває черепки розколоті
Дощовий розбурханий потік.

Підуть грім та блискавка між трав,
Підуть по барвіночку хрещатому.
Просто вірші грім свої читав,
Зараз блискавка йому читатиме...

ЧЕРВНЕВІ ОКТАВИ

У ці прозорі тихі вечори
Акацієвий дух по світі лине,
А смаглочолі козаки-вітри
Кудись у юність кличуть солов'їну
І крапельки прозорої жури
Лишають у душі, немов жарини.
А ніч приходить, зорями розшита,
І під вікном уже співає літо.

О цей мотив зеленої пори!
В мені не замовкай ні на хвилину...
Моє покликання, у нім гори,
Моя судьба, мій пошук безупинний,
Мій болю, що лиш погляд загострив,

Моя безмежна віра у людину,
Моя причетність до усього в світі,
Гори у цім зеленім розмаїтті.

Співай же, літо, всі твої дари
Я збережу на серці неодмінно:
Довірливі хлоп'ята-явори,
Пухнатий подих сивий тополиний,
Яскраве свято доброї сестри —
Усміхненої пишної калини.
Співай тихенько, літо: спить земля,
Над нею казка небо пахилия.

* *
 *
 *

Коли стикаються характери
В їх незбагненній глибині,
І пристрасті, неначе кратери,
У гуркоті та у вогні.

І погляди, неначе блискавки,
І, мов багнети, всі слова.
Не поспішай робити висновки,
Бо ще помилишся, бува.

Щоб друга не прийняли за ворога,
Щоб цвіт довіри не зв'яливсь.
А, може, це якраз і здорово,
Що ми несхожими вдались?

А потім що? Примирень пошуки,
Душевності п'янкий порив.
Сказати правду можна й пошепки,
Йй голосних не треба слів.

Нехай стикаються характери
В їх незбагненній глибині.
Що думаю,— скажу, як братові,
Лиш серцем ти повір мені...

* *
 *
 *

Як це важливо — розуміти
Людей, тварин, дерева, квіти!
Не завжди слово — жест і погляд,
Дихання вітру, шелест поля.

Як важно — бути зрозумілим,
Бо розуміння — серцю крила,
Це — поштовх думки і пізнання,
Душі розбуджене світання.

Тоді і туга недолуга
Зникає, кане у пітьму,
Бо розуміти свого друга —
Це бути рівною йому.

* *
 *
 *
 *

Ще з дитинства, а чому — не знаю,—
Так зими хотілось серед маю,
Так квіток хотілось поміж снігу,
Так хотілось суму серед сміху.

А літа мої ішли поволі, пішки,
Далі — коням напинали віжки,
Мов орли, ширяли у зеніті,
Мчали думкою по цілім світі.

І тепер серед зими-хуртечі
Бачу травня очі молодечі,
У цвітінні гілка яблунева,
А здається — у снігу дерева.

Пада цвіт отой — таж білий, білий, білий,
Тільки глянь — вже скроні побіліли.
Я ж малу собі знайшла утіху:
Серед суму все шукаю сміху...

* *
 *
 *
 *

Ну що поробиш,— я не потайна...
Мені від друзів нічого таїти.
Але ж скажи: чи потайна весна?
Свої слова у неї — буйні квіти.

Для всього світу так співа вона,
Що аж дзвенить зелене розмаїття.
Не обираю друзів потайних:
В них очі бігають, нещирий сміх.

Ну що поробиш,— я не потайна...
Такою буду між людей сивіти.
Бо чесне слово з серця вирина
І синім птахом пурхає у літо.
Ти б іншою любив мене? — Хто зна,
А так уже не можеш не любити.
Співа любов у голубих зіницях,
Відверта і тремтлива, наче птиця.

Ну що поробиш,— я не потайна...
Як обплітають слів пахучі віти!
І я від них п'янію без вина,
І хочеться співати і летіти,—
Така в любові дивна крутизна!
І як без неї в цьому світі жити?
Не дорікай, яка у тім вина,
Що я вродилася така — не потайна...

ДАВНЯ КАЗКА

Чи надворі сльота напува болота,
Чи пече спекота, духота огорта,
Чи зима крадькома йде у місто сама,
А тебе все нема, а тебе все нема.

Я біду розведу, буйних коней знайду,
Поскачу, полечу по твоєму сліду.
А дорога крута кружеля, заверта,
То ярки-вибалки, то хита висота.

Прокричали громи:— Нас з собою візьми!
Прошуміли вітри:— Сльози-грози зітри...—
Не змикаючи віч, добрим звіткам навстріч
Я летіла крізь ніч, наче дуло між пліч.

Згасли зорі прозорі в просторі небес,
І у парі, як в хмарі, я стріла тебе...

СУЧАСНА КАЗКА

Біг по лісі синій вітер, гукав:
— Чули, чули — в лісі хлопець блука,
От сьогодні в нас пригода яка!

Підійшла до хлопця баба-яга,
Та, що з казки, із клюкою карга:
— От начинка буде для пирога!

Ну, а хлопець світлячка простяга:
— Хай посвітить вам, бабусю-яга,
Темно в лісі, хай він вам помага...

І від щирих тих та лагідних слів
Розійшлася в бабці зморшка між брів:
— Хлопче, може, ти шукаєш грибів?

То ходімо, я тобі поможу,
Де гриби, де ожина,— покажу,
Відпочить в буйні трави положу.

Глянув хлопець, а вона — молода,
А у неї ще дівоча хода,
І спливла його втома, як вода.

І бродили вони вдвох — от дива,
Усміхалась їм хаща лісова,
Колисали їх казкові слова...

По стежинках, байраках, по кущах,
Потім хлопця ще й вивела на шлях,—
Тихий сум сивів у неї в очах.

Попрощався він:
— Даруйте, бабусю...

А вона:
— Приходь, я тут без тебе боюся...

* *
 *

Посади мене, літо,
На зелену гарбу,
Та й поїдем помалу...
Там, де сонце високе
Сидить на горбу,
Там, де місяць причалив.

Посади мене, літо,
На зелену гарбу,
Та на сіно духмяне.
Не візьмемо з собою
Журицю-журбу,—
Тільки пісню, мов рану.

Посади мене, літо,
На зелену гарбу,
Ну, а замість конячок
Запряжемо вітрів
Буйночубу юрбу,—
Хай співають і плачуть.

Хай заплачуть за тим,
Що не можу забути,
Хай співають про квітень.
Посади мене, літо,
На зелену гарбу,
Та й поїдем, поїдем...

СОНЯХ

Буйним соняхом яскравим
Ти прийшов в моє життя.
Кинув поглядом лукавим,
Усміхнувся, мов дитя.

Все цвітеш, не одцвітаєш,
Я ж тривоги не втаю.
Все за сонцем повертаєш
Буйну голову свою.

А мені — уже не смішки,
А в мені — одна мета:
От би дотягтися трішки
І для тебе сонцем стать.

* *
 *
 *

Я здаюся собі Попелюшкою,
Якій заманулось тепла.
Неслухнянкою, непослушкою,—
Все лишила — й на бал утекла.

Забaglia позмагатися з долею,
Порозвіять жалі свої,
Ну, а вдома — мішки із квасолею,
Перебрати б до ранку її.

Ну, а вдома — город непокопаний,
Засадити б до ранку його.
...Ах, мій принце, все лине потоками
Тепле сяйво із серця твого,

Огортає, колише, закутує,
Душу палить при самім дні.
Наче гріх свій життя спокутує,—
Так воно завинило мені!

І обличчя у всіх розпрозорені,
Чи то музика, чи солов'ї...
І до мене сміються зорями
Очі ніжно-лукаві твої.

Та в повітрі, настоянім чарами,
Я вже чую подих біди:
Скоро північ. Годинник ударами
Порозвіє свято, мов дим.

І стоятиму я, мов зурочена,
Дране платтячко все в золі.
Де карета моя роззолочена?
Покотився гарбуз по землі.

Порозбіглися мишенятами
Буйні коні у поле масне.
...Каже казка, що ти шукатимеш
По усьому світі мене.

СМІХ

Ну, яка сміятись потреба,
Як не бачим глибин речей?
Спершу в них проникнути треба,
Не примружуючи очей.

Часто люди здаються смішними.
Глянеш в душу їм — сльози там...
Той лиш може сміятись над ними,
Хто не раз уже плакав сам.

Сміх

Сміється сам над собою.
Невразливим виходить на шлях.
Та вмирає, здається без бою,
Побачивши сльози в очах...

ОТАКЕ НА СВІТІ БУВА...

Так на світі тепло і сонячно
Від невиспіваних пісень.
На городі цибатий соняшник
Головою крутить весь день.

Ген поля свої крила розмаяли,
Там — дорога веде вдалечінь.
Він стоїть, сміється над мальвами,
Вітер плеска його по плечі.

Скільки світу навкруг — як це витримать?
Чеше сонях руденький чуб,
Усміхається очками хитрими:
— Все одно, мовляв, утечу!

А як сонце зійшло понад хатами,
Променята село залили,
Він по вулиці біг із хлоп'ятами,—
Найрудіший бешкетник малий.

Ластовиння — кожне, мов сонечко,
Він горланив, сміявся, співав,
Вже й забув, що вчора був соняхом.
...Отаке на світі бува...

БАБИНЕ ЛІТО

Вже бабине літо
В повітрі розлито.
Павутиннячко топеське
Проліта над світом.

— Гей, бабине літо,
З чого тебе звито?
— З болю, щему, неспокою,
З радості людської.

Ниточки тоненькі,
Мов радість у неньки.
Збережіте, не порвіте
Тую радість, діти.

ДЕРЕВА

До старості — як до біди...
Іще в руках буяла сила,
А вранці встали — і гляди:
Довкола біло, біло, біло...

Дитинство, зрілість — скільки див!
І старості похилі кроки...
В житті по декілька разів
У нас бувають пори року.

А, може, старості повік
Нема й не буде в світі цьому?
Ми, як дерева, кожен рік
Під осінь відчуваєм втому,

І листя губим, наче в сні,
Мороз нам обпікає віти,
Щоб потім знову повесні
Зеленим цвітом зашуміти.

* *
 *
 *

А про них вже кажуть: постаріли...
Постаріли? Що ж, звичайно, так.
Тільки ж їх кохання, що дзвеніло,
Не старіє і не одцвіта.

Пролягли сивини у волоссі,
Як стежини, що присипав сніг.
...Ну, хіба постарілася осінь? —
Все така ж приходить на поріг.

Не старіє осінь, вічно юна,
І природа не старіє, ні,
Лиш оновлюється: бачиш — вруна,
Бачиш цвіту кетяги рясні.

І коханню також не старіти,
Навіть і не зчулося, коли
Підросли зелені вруна — діти,
Кетяги онуків розцвіли.

І кохання лиш стає мудрішим,
Спокійнішим, бо ідуть літа,
І дзвенить, ляга мені у вірші,
І цвіте, цвіте, не одцвіта.

* *
 *
 *

Все проходить: краса і слава,
Забуваються біль і слова,
Тихо стариться пам'ять іржава,
А любов у серці — жива.

Пепідкупна і нелукава,
Новим змістом мій шлях осява,
Повна сил, як весною трава,
Непримхлива і величава.

Не підійде їй жодна оправа,
Пелюстки безнадій обрива,
Не потіха і не забава,
В неї все не обжинки — жнива.

І дзвенить мій день, і співа,
Бо у серці любов жива.

ЖАРТ

Ой біжать кудись роки,
Ой спішать, аж котяться,
Ну, а серцю невтямки,—
Все любити хочеться.

Розлетілись навтьоки
Сподівання-горлиці,
Тільки серце навпрошки
Все до тебе горнеться.

Літо вповні: нагідки
Між травою буйною,
А тобі все — колядки
З танцями та бубнами.

Все у тебе навпаки,
Натяки та пустоці:
Навтяки буряки,
Пригостить капустою.

І такий ти, й не такий,
А без тебе — поночі.
Ох, далися навзнаки
Очі твої сонячні.

А біжать, біжать роки,
А спішать, аж котяться.
Тільки серцю — невтямки,—
Все любити хочеться.

НАСТРІЙ

Отам, скраєчку, на краю
Твого життя, турбот і часу —
Самотня жінка... Осуд? Засуд? —
Забула про судьбу свою.

Одвічний круг такий простий
У тебе — дім, робота, друзі.
Коли ж заплаче серце в тузі,
Про неї пригадаєш ти.

Йй принесеш свою журу,
Йй принесеш свою утому,

І не захочеш йти додому,
Загравшись в цю жорстоку гру.

Беззахисна, мов те пташа,
Віддасть тобі усмішку власну,
І ти відчуєш, що не гасне
Твоя роз'ятрена душа.

Як слів одкружить комашня,
Заглянеш в нетутешні очі:
Така любов у них клекоче,
Що навіть колір їх міня.

Ти став їй другом, батьком став,
Її дитям, її коханим...
Та б'є годинник невблаганний —
І вже прощаються уста.

А ти їй в душу зазирни...
Та, відірвавши по-живому,
Ти повертавшася додому,
Гіркої сповнившись вини,

Де знов брехня, і так щодня,
І де порада, де розрада?
...В твоїх очах шукає правди
Мале біляве хлопчєня.

* *
 *
 *

Щохвилини, щоднини, щомиті
Озивайся в мені, зови.
Лиш живи на білому світі,
Хай далеко — тільки живи.

Соловейком співай на вітті,
Струни серця мені порви.
Лиш живи на білому світі,
Хоч у спогаді, тільки живи.

Подаруй світи розмаїті,
Час, і простір, і день новий
І — живи на білому світі,
На відряду мені живи.

Дні мої в неспокій сповиті,
Від думок не зведу голови.
Ти живи на білому світі,
Хай для іншої — тільки живи.

Затремчу у твоєму привіті,
Спопелюсь у багатті сивин.
Ти живи на білому світі,
Ти на радість мені живи.

Дні встають, у надії умиті,
Дні бредуть по свігах, між трави,
Ти живи на білому світі,
Ти у серці моїм живи...

* *
 *

В. Г.

Надворі осінь. Знов прозорість ліній,
Так відчайдушно верес зацвіта,
Що знову віриш в казку неба синю,
Й здається, на весну природа поверта.

Стає чіткішим стежки профіль темний,
І переплутались календарі,
І зроблене здається недаремним
У тихих спалахах вечірньої зорі.

І пахне яблуками стигла тиша,
А осінь шле майбутньому листи.
І я стаю моїм найкращим віршем,
Аби тебе із розуму звести.

* *
 *

Дерева натягнулися, мов луки,
В теплінь останню осінь поціля.
Зів'ялими листочками розпуки
Все прикриває наготу земля.

А вітер, вітер! Звуки-перегуки
Несуть нову мелодію здаля,

Звідкіль вона? З прощання журавля?
Нізвідкіля? З розлуки чи з припуки?

Ходімо, будем з вітром говорить,
Калину захистімо — хай горить,
Не гасить в серці віру та довіру.
Вже ранок близько, вже тікає ніч,
Гей, вітре, я іду тобі навстріч,
Адже злітають насупроти вітру.

МАТЕРІ МОГО КОХАНОГО

Ви чуєте мій шепіт? Так вогонь
Губами спраглими із вогнищем говорить.
Одне в нас щастя і одне в нас горе:
Як нам зуміти вберегти його?

Він — син Ваш, Ваша плоть і Ваша кров,
Мені — коханий, болю мій і радість,
Моя єдина в цьому світі правда,
Моєї совісті негаснуче тавро.

Ви — човен, в ньому він приплив у світ,
Такий вразливий і такий відкритий,
В душі його сміється й плаче літо,
Пече зимовий нерозважний лід.

Ви чуєте мій шепіт? То пала
Гарячий вітер нашого сирітства.

Зуміли спростувати слово «відстань»,
Та совість ще тримає, як смола.

Іде таке очищення в душі,
Очищення від жаху та від щастя.
Із Вашим доброзичливим причастям,
Як можете,— на поміч поспішіть.

Ми ризикуємо згоріти від жаги:
Стрибати крізь вогонь завжди є ризик.
Від нашого вогню палючих бризок
Серця обвуглюються в наших дорогах.

Ми світимось в юрмі, як світляки,
Як сонця промені, що сліплять очі.
Докіль кохання наше так клекоче,—
Безсмертні ми крізь роки та віки.

Ви чуєте мій шепіт? Так вогонь
Свою багаттю розкриває дупу.
Я вистою, я вистояти мушу,—
Як нам зуміти вберегти його?

* *
 *
 *

Спасибі, осінь, за твої щедроти,
Спасибі, осінь, за твої дари.
Стоять дерева в смутку позолоти,
Стоять думки у присмерку жури.

Спасибі, осінь, за оцю гіркоту,
Спасибі за прозорі вечори,
За тихий дощ, що сіється згорі
І засинає на моїх воротах.

Спасибі за любов невідворотну,
За це ім'я, що губи палить потай,
За цей порив — палив, а не скорив.
Летять листочки — другий, третій, сотий,
І сивіє дрімота коло плоту...
Спасибі за оцей мотив старий.

ТРИПТИХ ЛЮБОВІ

1

Моя любове, говори зі мною,
Зведи на мене очі в чистоті
І стань порадицею, стань сестрою
У днів моїх бентежній висоті.

Хай ти далеко — згадка сил потроїть,—
В моєї долі сходинки круті.
Світи мені, любове, у путі,
Мов дальній вогник пізньою порою.

Не обіцяй нічого у житті,—
Живуть в душі слова твої прості,
Лиш зрідка покажись мені на очі.

Як серед ночі, в сивій гіркоті,
Твоїх очей жаринки золоті
Із далі дальньої мене розважить хочуть!

2

Моя любове, ти вже, певно, спиш,
Бузкові сні про щось тобі шепочуть.
Неси мене, мій добрий коник-вірш,
Я так потрапити у сон твій хочу!

Скоріше!.. Поруч... Дихати вільніш,
Веселий смуток розсипають очі,
Зелені зорі дивляться урочо,
І ніжність в серце загнана, мов ніж.

І все здається — наче ти летиш...
Прокинешся удосвіта — і тиш
За горло схопить щемною рукою.
Ти спомин пеленаєш яктугіш,
А думка пурхає, співає, мовби чиж:
Чи це приснилось, чи було зі мною?..

3

Моя любове, п'ю твоє мовчання,
Я не шукаю слів — нащо слова,
Лиш погляд твій, наповнений печаллю,
Лиш усмішка, як восени трава.

Нащо слова — вже гуси прокричали,
Нащо слова — лиш вітру перезва,
Нащо слова — обличчя умива
Безжальна осінь сивими дощами.

Вже завтра хуга срібно заспіва,—
Я не втомилась вірити в дива:
Я знаю, доля нас ще уквітчає.
Вино надії в нас вона влива,
Від хмелю зустрічі в тумані голова.
...Як знов згубити опісля стрічання?..

БАЛАДА ПРО ВЕРБУ

Плакуча верба коло дому
Тебе зустрічає щодня.
Ми з нею вже добрі знайомі,
Ми з нею неначе рідня.

Я, певне, прийду і сьогодні,
Нехай тільки піч упаде.
Її віти зігрію холодні,
Вона ж мені казку спряде,—

Звабливу — з п'янкої надії,
Що манить, цвіте і співа.
Вона, як людина, уміє
Знаходить розради слова.

Я їй розкажу про кохання,
Що може збудити світи.
І будемо вдвох до світання
Безжурний твій сон берегти.

Вона все зітхає, як мати,
В твоє зазирає вікно.
Людина лиш може кохати,—
Деревам цього не дано.

Коли ж посвітлішає небо
Й настане світання бліде,
Скажу:— Дай постоять за тебе,
А ти походи між людей.

Вона почвалає помалу,
Розтане в світанковій млі.
Лиш ті, в кого серце відтале,
Зустрінуть її на землі.

Ти вийдеш — не стане розлуки,
Ти глянеш — і згине журба.
І я простягну тобі руки,
Неначе плакуча верба...

* *
 *
 *
 *

Відбагряніло, відпалало,
Візьметься попелом за мить,
Відгомонило, відридало,
Віддаленіло, відспівало,
Та все щемить, та все болить.

Віджеврило, відгримотіло,
Лиш десь насподі, в глибині...
Відтанцювало, відбриніло,
Відшаленіло, відраділо,
Та все відлунює в мені.

Боїться лиш твого дихання,
Боїться доторку долонь,
Щоб знов не вибухнуть коханням,
Жагучим, буйним чаруванням,—
А як згасити той вогонь?..

* *
 *
 *

Заворожив мене словами,
Заворожив, запорошив.
Я найтепліші з них сховаю
В своїй душі, в своїй душі.

Ти підеш — інших приколинеш,—
І так бува, і так бува...
Чим я заповню мертву тишу,
Де мають бути твої слова?

Коли ж захочеш пригадати
Свою весну, свою зорю,
Постукай в душу, наче в хату,
Вернися, я їх повторю.

* *
 *
 *

Я мріяла стати твоєю судьбою,
До щему, до болю хотіла, мабуть.
Пішла — щоб навіки лишитись з тобою,
Забула — щоб ти не зумів позабути.

Ношуся з своєю гіркою любов'ю,
Від неї уже ані верть, ані круть,
У ній — моя доля, у ній — моя суть,
Зі мною вона в самоті, між юрбою.

Літа мені добрі зозулі кують,
Весняних струмків голуба калямуть
Змиває з душі несуттєве, торішнє.
Забула — щоб ти не зумів позабути,
Пішла — щоб з тобою лишитись навічно.

* *
 *

З осколків темряви зберу твоє обличчя,
Між звуків ночі голос твій знайду.
Нехай мене у провесінь покличе,
Хай відведе самотність та біду.

О вигадко моя, заглянь тихенько в вічі:
Чи обережно, наче по льоду,
Ведеш мене у долі на виду,
Чи ти смієшся з мене таємниче?

Приходить ранок, мов блідий паяццо,
А діти ліплять із піску палаці,
Химерні замки, що у мрії звуть,
Так схожі на мої, нічні, величні й горді,
Коли твоє ім'я палало мені в горлі,—
Лише міцніші за мої, мабуть...

* *
 *

Олжа та істина — припливи та відпливи,
Слова надії, острахи колючі...
Те, що здавалось вчора неможливим,
Сьогодні вже здається неминучим.

Поміж усмішкою твоєю та зітханням,
Поміж мовчанням та барвистим словом

Все стало бачиться хистким, в тумані,
А все надійне — просто випадковим.

Любов моя, не довіряй відчаю,
Не стань жертovníком, навiк схололим,
Помiж новою зустрічю й прощанням,
Помiж старою ніжністю та болем.

Любов моя, умийся словом щирим,
Нехай бурхлива, та зате — цнотлива.
Помiж невiри й тихої довіри,
Олжi та iстини, припливiв та відпливiв.

* *
 *
 *

Ялинку прикрашаю, наче світ,
Свій, виплеканий з вигадки та дива.
Лице лоскочуть рученятка вiт,
І я чомусь розгублена й щаслива.

Зелений друже мiй дитячих лiт!
Коли вiйна молола чорне мливо,
Стояла ти, наiвна і правдива,
Немов од зла й тривоги надiйний щит,

Немов дорiжка в те, що оживе,
Ще здiйсниться, ще справдиться, позве,
Що в нас живе, що володiє нами.

Зеленочуба дівчинко моя,
Щось у душі підноситься й сія,
Твоїми запалившись вогнями.

ЗИМОВИЙ ДЕНЬ

На вулиці твоїй такі сніги,
Скрипить мороз, нескоро все розстане.
Любов моя, ввійди у береги,
Не муч мене так, наче це — востаннє...
На вулиці твоїй такі сніги.

Любов моя, ввійди у береги,
Кому потрібна ця нестримна повінь?
Ще треба стільки сили і снаги,
Докіль напишеться весняна повість...
Любов моя, ввійди у береги.

Ще треба стільки сили і снаги...
О, як би міг ти здалеку почути
Мого мовчання крик і зойк жаги
І стогін, в одиноцтво позакутий...
Ще треба стільки сили і снаги!

Мого мовчання крик і зойк жаги...
Без тебе я самотня, наче острів,
Мов дерево без листя — за борги
Його вітри забрали й жалять гостро.
Мого мовчання крик і зойк жаги...

Мов дерево без листя — за борги,
Борги любові... А в очах у тебе —
Ожини сум та все сніги-сніги,
Зимовий день та обважніле небо...
Любов моя, ввійди у береги!

ЧЕКАННЯ

Чекаю на тебе уже за межею чекання,
Чекаю на тебе уже за межею себе.
Моє незатишне, моє безпритульне кохання.
Останній листочок на дереві. Все шкереберть.

Химерною пусткою стала для мене кімната,
А я — охоронник скорботний — все рвуся з тенет.
Люблю тебе так, що не можу уже розібрати,
Кого з нас немає отут: чи тебе, чи мене?

Від губ моїх аж до очей твоїх — довга дорога,
Крута і висока, і плаче вона, і співа.
Та в трепет долонь моїх так відчайдушно
і строго,
Приборкана, пада прекрасна твоя голова.

До шибки холодної все притуляюсь щокою,—
Ніяк свою зірку щасливу не можу знайти.
В коханих очах я печаль свою стріла такою,
Що вже й не збагну: а чи я то печалюсь, чи ти...

На тебе чекаю... Надії краплину останню
Бери — віддаю, щоб порожній твій дім зберегти.
Тепер ні до чого цей радісний дощ на світанні,
Весела пташина брехня — не зумів ти прийти.

Вже сонечком обрій наливсь аж по самі
по вінця,
А поїзд десь глухо: дарма все, дарма все,
дарма...

Відкрила вікно, зачерпнула холодне повітря,—
І в ньому тебе нема.

Чекаю на тебе уже за межею чекання,
Чекаю на тебе уже за межею себе...

ЯКБИ ТИ ЗНАВ...

А я ж то знаю, як тобі нелегко,
А я ж то знаю, як тобі болить.
Душі лишилась крапелька маленька,
І нікому тобі душі вділить.

Візьми мою — мені її не треба,
Візьми мою — нащо вона мені?
Я знаю, на повільнім щім вогні
Вона згорить, отож бери — не гребуй.

Вона тобі послужить як своя,
Дарма що теж роз'ятрена й розтята,

Вона усе уміє: пам'ятати,
Любити, як колись любила я.

Із нею можна радиться вночі,
Коли, здається, вже нема поради.
Вона смілива — не боїться правди,
Спочити можна в неї на плечі.

Бери, вона ще сильна, хоч малеснька,
Та більше нікому мені вділить.
А ти ж то знаєш, як мені болить,
А ти ж то знаєш, як мені нелегко...

ПОРТРЕТ

Я — тінь твоя, мій милий, тінь твоя,
У дні ясні — то ясно, але ж в хмарні
Тебе не можу полишити я,
Хоч пробувала,— намагання марні.

З тобою йду крізь радість і печаль,
Коли — попереду, коли — на крок позаду,
Все від освітлення залежить — не зачах
Мій хист, і я освітлювати рада.

Ти рвучко підведешся з-за стола,
Щоб друга швидше заступить собою,
Та тінь твоя раніше підвелась,
Ударившись об стелю головою.

А недруг кине словом, як ножем,—
Не доведеться затискати рану,
Бо тінь твоя тебе убереже,
Вона — лиш тінь, що їй, химерній, стане?

Коли ж той день тебе не обійде,
Надії поїзд рушить, повен болю,
То тінь твоя на рейки упаде,
І він зупиниться й залишиться з тобою...

* *
 *
 *

Ти, тобі, тобою, задля тебе,
Ти і я, і знову — тільки ти.
А тобі ж усе воно не треба,
А між нами — як в війну — фронти.

І такі глибокі там траншеї,
І такі вже звивисті ходи.
Хто ж ми — люди, а чи ні,— мішені
У тієї чорної біди.

І, у нас не уточнивши дати,
Не спитавши місця, де й коли,
Друзі не бояться умирати,
Аби ми щасливими були.

Свищуть кулі — як плітки дошкульні,
І літа над згарищем сова,
І слова, неначе безпритульні,
Наче діти, щуляться слова.

І кричу я — вч'яте чи вдвадцятье:
— Слухай, це — життя, а не кіно,
Може, час уже війну кінчати,
Люди підписали мир давно.

ПЕРЕД СВОЄЮ СОВІСТЮ СТОЮ

(Вінок сонетів)

I.

Мої літа — тривожні та круті,
Прилиньте крізь думок п'янку завію,
Вже перша зірка — ген — на видноті,
Із вами посумую-порадію.

Мої літа, аж сорок вас, братів,
За вас перед людьми не червонію:
Мій труд, мою любов, мою надію
Ви по життю пронесли в чистоті.

А гляньте: скільки світу — стільки дива,
Хай між людей вам ляже путь щаслива.

Бентежити людські чутливі струни,
Світити людям — ось вона, мета.
Тривожні та круті мої літа,
Коли — тягар, коли — судьби дарунок.

II

Коли — тягар, коли — судьби дарунок
Ота любов, без берегів і меж.
Береш її на плечі, наче клунок,
І, як не важко, все життя несеш.

Та й так бува, що перший поцілунок
На все життя тебе запалить теж.
І, мов калина в лузі, ти цвітеш,
Докіль життя твого не стихнуть луни.

Моя любове, чуєш, озовись,
Не знайдена чи згублена колись!

Явись не в маренні, не в каятті,
Нехай вже сніг на скронях зацвітає,
Нічого вищого за вас не знаю,
Мета й любов, віднайдені в житті.

III

Мета й любов, віднайдені в житті,
І мирний труд, і добре, чисте небо,
Ці поняття в їх дивній висоті,—
Чого ж іще людині в світі треба?

Хатинських дзвонів відзвук долетів
До всіх сердець, він увібрав у себе
Майданек, Орадур... Чи є потреба
В наш день високий згадувать катів?

Не треба згадувати, треба пам'ятати:
Міг бути світ фашизмом розіп'ятий.

Хатинських димарів сумний малюнок,
А понад ними — ранок молодий.
Допоки світу — з нами назавжди
Тужливих втрат бентежно-щемний трунок.

IV

Тужливих втрат бентежно-щемний трунок...
Крізь морок опівнічний наплива
Твої вишиванки візерунок,
Твій погляд гострий. Усмішка жива

Освітить мій немудрий обладунок:
Паперу аркуш і на нім слова.
То цвіт весняний чи бур'ян-трава,—
Оцінять завтра люди їх гатунок.

І ожива розмова в тихій хаті,
Лякає ночі тіні волохаті.

Як я люблю хвилини ці святі!
Як в голод хліб, твою беру пораду,—
О, вислухай мене, далекий тату...
Б'є вітер часу в очі самоті.

V

Б'є вітер часу в очі самоті,
Бо я умію друзів обирати,
Десятки років все нам по путі,
Усе ми разом — в будень та у свято.

Якщо ж біди впаде зловісна тінь,
Мені не треба їх скликать до хати,—
Випростуються друзі, мов солдати,
Бо ж навіть чорт не страшний у гурті.

Як в добрій приказці: в лиху годину
Завжди пізнаєш віддану людину.

І легко на душі, і серце юне,
І щедре літо осінь відверта.
Назавжди в нашій дружбі розцвіта
Людських тривог і радощів відлунок.

VI

Людських тривог і радощів відлунок
Живе в моїй душі вже стільки літ!
Листку радіо: бруньку він проклюне,
Сумую птахам перелітним вслід,

Дивуюся на скреслих рік старунок,
Всміхаюся на сонечка привіт
І заново все відкриваю світ,
Побачивши зеленочолі вруна.

Тепер скажи: якщо не я, не ти,
То хто планету буде берегти?

Людино, світе мій і обрадунок,
Ти в космосі,— мов дома, на землі,
Твої тривоги, радощі й жалі
Несу в своєму серці, як рятунок.

VII

Несу в своєму серці, як рятунок,
Земну любов, що вогнищем горить.
Вже й пліткарі,— нехай-бо їм прасунок! —
Притихли, бо про що тут говорить?

Замовкніть, ви, я не люблю віщунок,
Звідкіль вам знать, що станеться за мить?
Весняною грозою прогрімить
Моя любов без магів та чаклунок!

Ще доля моя барви перемітить
І хлюпнуть вишиванки серця в літо,

Засвідчать людям істини прості...
Приколишу, присплю свої печалі,
Від берега самотності відчалю,
Згораючи в буденній маяті.

VIII

Згораючи в буденній маяті,
Жаринки слова щирого заради,
Щоб мудрість колосилась в простоті,
А не словесні змучені шаради,

Щоб дні не розпилити в марноті,
Як хочу я себе знайти, пізнати!
Щоб відгукнутися на крик маляти,
На горе, а на радість — поготів.

У днів моїх ясній височині
Лиш тільки б не збучавіти мені.

У дні весняні, дні сльоти осінні
Відкрита навстіж вся моя душа
І вірш новий в дорогу вируша,
Щоб серце людям звірилось віднині.

IX

Щоб серце людям звірилось віднині,
В собі людину треба віднайти:
Ніколи не відмовить сиротині,
Ніколи не зрікатися мети,

Не бронзовіть у гордій самотині,
Уміти грань малу не перейти
І за собою не спалить мости,
Якщо уже ти павіть на вершині.

Бо там крижинами стають палкі слова
І туманіє й світла голова.

Спускайся до людей із сніговиння,
А хочеш, добру я пораду дам:
Умій людиною лишитись сам,
Побачивши людину у людині.

Х

Побачивши людину у людині,
Як я радію, як цію ту мить!
Ще придивлюсь: ні пихи, ні гордині,—
Як я спішу ту радість розділить,

Несу її калині та дитині,—
Аж серце з тої радості щемить
І нею всесвіт хочеться умить,
Нащо її тримати у хатині?

Цію в людині ум і доброту,
А ще — довірливість її просту.

Як колисала — баюньки-баю —
Мене колись моя розрада-мати,
Цю істину в життя звеліла взяти.
...Такий наш рід — у дружбі та в бою.

XI

Такий наш рід — у дружбі та в бою...
Казала баба, був «камлик» затятий,
(Я вигадкою спогад обів'ю),—
Він українську дівчину посватав,

З тих пір живуть в обухівському краю
Коваль, і швець, і жнець, і добрий ратай,
Поет і вчитель,— як же вас багато! —
І носять всі фамілію мою.

І мають всі «камлицьку» буйну вдачу,
Веселу усмішку і кров гарячу.

Чи правда це, чи вигадка,— бог з нею...
Не підведу вас, родичі мої,—
Дзвенять в душі, не мовкнуть солов'ї,
Упертий злам брови — іду землею.

XII

Упертий злам брови — іду землею,
А соняшники у тарелі б'ють,
І пахне літом, сонцем і ріллею,
І ген за обрій простяглася путь.

Моя земля, ласкавістю твоєю
Обмию пил доріг і каламуть.
І стане видно неприкриту суть
Моїх нехитрих ямбів та хореїв.

Я тут зросла, твоя мала травинка,
Яку навчила ти співати дзвінко.

Ніколи я не покривлю душею,
Тобі — життя моє, мої пісні,
Як легко дихать в рідній стороні! —
Так, наче перед мамою своєю.

XIII

Так, наче перед мамою своєю,
Пред матір'ю коханого... Вона
Обтерла руки від землі та глею,
Бо на городі поралась — весна.

Я нею милувалась, як зорею,
Читала зморщок тихі письмена,
Її усмішка сонячно-ясна
Спліталася з бентежністю моєю.

Ну, як ви схожі, матері усі,
В привітності, довірі та красі.

О, світу матері, чолом вам б'ю,
Мадонни сиві з поглядом, як рана,
Дозвольте вам віддати вищу шану —
Перед своєю совістю стою.

XIV

Перед своєю совістю стою,
Схвильована, збентежена і чиста.
Ходіть-но, коні, я вас підкую
Гарячим словом в пристрасті іскристій.

Ходіть-но, коні, я не питаю,
Що часом ваша вдача норовиста,—
Та чи у спокої багато змісту? —
Я в долю вашу вірю, як в свою.

Ходіть-но, коні, заплету вам в гриви
Людських тривог і сподівань розливи.

Через доріг життєвих перетік,
Через розвихрення думок червоні,
Летить же, коні, буйногриві коні,
Мої літа, тривожні та круті.

XV

Мої літа — тривожні та круті,
Коли — тягар, коли — судьби дарунок,
Мета й любов, віднайдені в житті,
Тужливих втрат бентежно-щемний трунок.

Б'є вітер часу в очі самоті...
Людських тривог і радощів відлунок

Несу в своєму серці, як рятунок,
Згораючи в буденній маяті,

Щоб серце людям звірилось віднині,
Побачивши людину у людині.

Такий нащ рід у дружбі та в бою:
Упертий злам брови — іду землею.
Так, наче перед мамою своєю,
Перед своєю совістю стою.

БАТЬКІВСЬКЕ ПОЛЕ

МОЄМУ БАТЬКОВІ

I

Повернись журавлем

з того дальнього поля,

В теплий вечір весняний

Крилом наді мною змахни.

Подивись на садів сніжноцінне роздолля

У зеленій колісці весни.

Прилети солов'єм із далекої далі,

Під високим віконцем моїм

заспівай, затужь,

Научи мене радості чи поділися печаллю

І усе, що не встиг,

Ти хоч зараз, хоч в пісні, скажи.

Може, вітром прилинеш

із дальнього краю,

Чорнобривцем зійдеш

З-під моєї легкої руки?

Я впізнаю тебе,

Твою батьківську ніжність впізнаю,

Ти ж для мене

На серці беріг її довгі роки.

Я іду до людей,
Бо твоя в мене доля,
Я їм пісню несу,
Ти це знаєш, і так воно є...
...Повернись журавлем
З того дальнього поля,
Прилети солов'єм
Під високе віконце моє.

II

Пада не сніг, не іній,
Падає смуток синій
На осмутнілі поля.
Ранок ледве оклигав...
Скоро буде відлига,—
Змиє смуток земля,
Рястом замолодіє...
Сиву мою надію
Знов принесуть журавлі.
О мій бентежний тату,
Звідки тебе виглядати
На цій тривожній землі?
Поговори зі мною
У веснянім неспокої...
Все мені сниться одне:
Волошки неба уранці,
Ти — у рясній вишиванці —
Йдеш зустрічати мене.

III

Березень весну засвідчує,
Проганя зими сліди.
Я борюся з синім відчаєм,—
Я не з казки, а з біди...

Я твої рядки розшукую,
Що писав на самоті.
І клубочаться розпукою
Нелегкі мої путі.

Я твої слова пригадую
І на серце їх кладу.
Я до тебе за порадою
Не один ще раз прийду.

Все шукали один одного
Ми з тобою стільки літ...
З твого, тату, поля орного
Журавлів моїх політ.

Хай летять воли по березні,
Хай сурмлять з височини.
На своїм високім березі
Ти рукою їм змахни.

IV

Дай мені, тату, твоєї сили,
Світу твого і хмільної далі,
Щоб моє слово нищих косило,
Щоб піднімало братів з печалі.

Дай мені твого палючого перцю,
Твого вогню, і зваби, й огуди.
Друзів твоїх я візьму до серця,
А ворогів твоїх — не забуду.

Дай мені, тату, твої тривоги,
Ніжність твою і крицеву волю.
Хай мені ляжуть твої дороги,
Хай твоя випаде трудна доля.

Хай над тобою — зоря з адамашку,
Небо — наміткою голубою.
...Будемо знати, як мені важко,
Тільки удвох ми, тату, з тобою...

V

Ніколи уже не торкнутись сивинок на скроні,
Ніколи уже не побачу, хіба що вві сні...
Ніколи не брати мені твої теплі долоні
І голосу твого ніколи не чути мені.

Ніколи... Пливе-напливає суворе, як вічність,
Жорстоке, як безвість, гірке, мов ядучий полин.
Залишивши друзям свою нерозтрачену вірність,
По чорнім безрадісним полі бредеш ти один.

Якби я могла оте слово страшне розтоптати,
Навіки втопити в Дніпрі чи спалити дотла...
Навчи мене мужності, мій нестаріючий тату,
Щоб тугу мою перелити у пісню змогла.

А дні стугоняють на вітрах, їм не збавити лету,
Їх кличе майбутнє, важка, але радісна путь.
І смерті немає, немає у справжніх поетів,
Тому що навічно вони в своїй пісні живуть.

VI

Три роки...
Вічність вмістили!
Три роки — мов три жалі.
А часу гігантська брила
У вічності на столі.
Триває створення світу
І пишеться книга століть.
Горта сторінками вітер
І просить:
— Читати навчїть...—
Три роки.
А в небі так синьо.

Все душу тривога шкребє,
І все здається, що нині
Я маю зустріти тебе.
За тим недалеким рогом
Крило твого чуба майне.
Ти в очі подивишся строго
І мовчки пригорнеш мене.
А ми не несли по світі
Любов нашу, чисту й трудну.
Не звикли триматися вітням,
Хоч крону мали одну.
Зате так сплелися корінням
У слові, у мислі, в чуттях...
В твоїм зорепаді осіннім
Прославсь журавлиний мій шлях.

*

*

Мамо, мамо, мені вже немало,
Та для тебе я все — дитина...
Чому ж я не можу, мамо,
Уткнутись тобі в коліна,
Сльозами полегшити душу,
Почути слова розради...
Я сильною бути мушу,
Я мушу свій біль тамувати.
Чогось мені в світі мало.

...Упасти б тобі в коліна,
Приглянься до мене, мамо,
Я й справді ще зовсім дитина...

КРАЇНА ДИТИНСТВА

Сон огортає натомлене місто,
Зорі вродились, теплі й сумні.
Очі дитинства ясно і чисто
Дивляться, дивляться в душу мені.
Усміх і подив, а більше — недосвід.
Усе змішали слова: «до війни».
О, зачекай, світанковий недосвіт,
Снігом зневіри в них не трусни!
В них залишився ведмідь-лебедаха,
Кінь-білогривець і вибухів грім.
Сивий журавлик, така собі птаха,—
З фронту листи приносила в дім.
В них залишилися тихі кульбаби,—
Вітер по світу розлюляв пушок.
Сині казки Базилихи-баби,—
Темний очіпок, живий голосок.
В них залишився дід крутоплечий,
Чоботи шив — тільки стук та стук.
І дерев'яні гвіздочки-малеча:
Ці — на підошву, а ці — на каблук.
В них залишилась дитинства країна,
Там обиденкою горе мина.

До того лугу в Кончі-Заспі,
До тих гаїв, що ти любив,
До тих рядків — мій перший заспів,
Що ми читали між дубів.

А роки линуть, мов лелеки,
Над полем, що ти полинив...
Хай забуя весняний клекіт
На сніжнім килимі душі!

Життю — іти, Дніпру — скресати,
Завіям припадать до скронь...
Мені вмирати й воскресати,
Припавши до земних долонь.

* *
 *
 *

Цвітуть осінні тихі небеса...

Андрій Малишко

Той день спиню, немов коня баского,—
Це — пам'яті довірлива яса.
Як переможно, грізно й малиново
Цвіли твої осінні небеса!

Котилось сонце в золотій киреї,
Все полем, лугом, кругле, наче дзвін.
А ми збирали ямби та хорей
Поміж дубів, сосонок та ялин.

Пливли хмарини, мов твої турботи,
Палила осінь всі твої жалі.
І реготали вітерці-зальоти,
Й тужили вітрюгани-скрипалі.

А над усім твоє палало слово —
Воно в моїй душі не погаса.
...О, як тривожно, грізно й малиново
Цвіли осінні тихі небеса!

БАТЬКОВОМУ ДРУГОВІ

Батьків друже, сивий пташе,
Ти мені повідай знов
Про воєнне братство ваше,
Про ненависть і любов.

Я з тобою йду, незрима,
Через пам'ять, навпрошки.
Ти вологими очима
Все вдивляєшся в роки.

Ти мене вивчаєш, бачу,
Я в очах твоїх стою
В куцім платтячку дитячим
У далекому маю.

Зморшка пролягла сувора
У розльоті сивих брів.
Ти з деревами говориш
Так, як батько говорив.

Ти для птиці знайдеш слово
Так, як батько вмів чомусь.
Я до слів твоїх шовкових
Щиро серцем притулюсь.

Розкажу свої печалі,
Що судилось на віку...
Все витьохкують медалі
На блаженькім піджачку.

СПОГАД

Ляга під ноги авгострада,
А в небі — зіронька сія.
На день народження до тата
Сьогодні в Кючю їду я.

Везу нехитрий подарунок,
Своє захоплення везу
Від книги, що, мов дивний трунок,
На очі привела сльозу,

Свою надію і тривогу,
Що в серці тліє стільки літ. .

А сосни вийшли на дорогу
І лапами махали вслід.

Повив дорогу сивий іній,
Зими погрози ще слабі.
І зайчик в кожущинці сірій
Привіт передавав тобі.

Такий смішний, такий вухатий...
А подумка мені сяйне:
Оце ж твоє дитинство, тату,
Зустріти вибігло мене.

А потім вийшов на дорогу
(Везу привіт од нього я),—
Вродливець-олень срібногорий,
Неначе молодість твоя.

А потім дуб, міцний, крислатий,
Казав мені баском глухим:
— Ти ж поздоров од мене тата,
Ми побратими ж бо із ним.

В далекім спогаді згораю:
Осіній день, вечірній шлях.
«...Чи я вернусь сюди, не знаю,
Бо ця дорога вся в сльозах...»

* *
 *
 *
 *

Навіки нам даються лише втрати,
Їх треба пронести крізь все життя.
Як сліплять щему їхнього карати!
Як часто запізніле каюття

Вже не дає безжурно святкувати,
І прозріває голубе дитя,
І серце безпечального биття
Виповнюється досвідом багатим,

І вперто знов ступаєш на одвічний круг,—
Де слово «завтра» ще зігріти може,
Де підставля плече коротке слово «друг»,
І тільки пам'ять мучить і тривожить.

«Невтримна радість»,— твердять постулати.
Навіки нам даються лише втрати.

* *
 *
 *

А що зим до тебе, тату,
А що літ!
Не добитись, не дістатись,
Передать привіт.

Ані дошлисти,
Ані добрести,
Ані з вітром полетіти,—
Так далеко ти.

Ні ходити, ні питати —
Все дарма.
Бо нема доріг до тата,
Ой, нема, нема.

Ані розказать,
Ані запитать.
Мовчазний холодний мармур,
А уста кричать...

НАШ ДОБРИЙ ДІМ

(Поема)

ПРОЛОГ

Я згадую наш добрий дім...
В промінні сонця золотім,
В каштанів молодім цвітінні,
Під мирним небом — синім-синім
Дзвенів од прози та од рим.

А називався він РОЛІТ¹.
Із цього дому в білий світ
Ще стільки мужніх птиць полине —
Письменницьке гніздо орлине,
Письменницький могутній рід.

Тут кожна шпарочка двора
Мені подруга і сестра,
Віконце кожне — друзів очі,
Хоч серед дня, хоч серед ночі.
...Шумить, сміється дітвора...

Тут залишилися назавжди
Дитинства милого сліди,
Веселі пустоці нехитрі,
Розплескані по синім вітрі,
Ще без передчуття біди.

¹ Будинок робітників літератури.

Проходили двором оті,
Кому доріженьки круті
Простеляться в диму й печалі,
Не кожен верне з тої далі —
І ляжуть спомини святі.

Я згадую тих років лет...
Затишний батьків кабінет,
Книжки застигли, наче свідки,
На святі праці. Бачать, звідки
Майбутніх віршів силуєт.

Стіл — невеличкий та зручний
І кілька фото край стіни,
Мала машинка портативна
І усміх Пушкіна дитинний,
І подих творчої весни.

І олівець — простий такий,
Ще зберіга тепло руки,
І лампа — абажур зелений,
А за вікном — притихлі клени,
І розпочатий вірш дзвінкий.

А літо лебедем пливло.
І на його злотаве тло
Лягали помисли високі,
Немов колосся. Та неспокій
І думка пружили чоло.

О давніх спогадів луна!
Вона крізь роки вирина
І не притишиться, я знаю...
...Уже гуде, гримить, палає
Війна. Війна. Війна. Війна!

1

Уфа. Засніжена. Сувора.
Удень мете, вночі мете.
А по країні ходить горе
І сиротить малих дітей.

Мов безвість, забитна дорога,
Такі замети — не пройти.
Ще так далеко перемога,
Через роки, через фронти,

Через розлуки і чекання
І через тисячі смертей.
Ще так далеко до світання,
А сніг мете, а сніг мете...

Гудуть фронти, гримлять гармати
І кров'ю вкритий білий сніг,
А Україна розіп'ята
Чекає месників своїх.

Ческає, бореться Вкраїна...
І в той важкий, тривожний час
Руками тітоньки Аміні
Башкирія зігріла нас.

Я згадую ті добрі руки,
На них — мозолики тверді...
Вона сказала:
— Що ж, онуко,
Тепер отут ваш добрий дім.

Такі у тебе очепята,
Що й за башкирочку зійдеш!
...Така смаглява, сухувата,
Обличчя, наче срібна креш.

Було в Аміні діток троє:
Найменша — Флора, маків цвіт.
Вона була мені сестрою,
Подружкою дитячих літ.

А ще Гюльхан, вона ж Галина.
(Як спомин у полон бере!)...
Іще старенька мала сина
З гучним найменням — Жан-Жорес.

З очей у нього завжди блискав
Нестримний голубий вогонь.
Мій старший брат, Журис, Журиска,—
Так називали ми його.

Отак жили — сім'я єдина:
І горе, й радощі — навпіл.
Башкирія і Україна
Сідали за нехитрий стіл...

2

Ходить сон біля вікон,
Діток забира в полон,
А до нас не сміє стукать,
Не заходить в хату сон.

Із морозом у дворі
Гомонять об цій порі,
Розкуйовдилися на вітрі
Буйні бороди старі.

Біля грубки, при вогні
Ми із мамою одні.
Волохаті сиві тіні
Все танцюють на стіні.

Жар палахкотить, шпуге,
Мама бачить в нім своє:
Як хати горять вкраїнські,
Як вогонь до хмар встає.

А мені ще невтямки,
Я дивлюся з-під руки,
Тепло під крилом у мами
І легкі мої думки:

Ніби сонечко встає,
В мене друг журавлик є,
Понесе мене додому,
Взявши на крило своє.

Бджілкою бринить мотив,—
Татко пісню цю любив...
І стає мені тривожно
Від невимовлених слів.

Скоро мама сон гукне,
Щоб заколивав мене.
— Виконай моє бажання,
Ну, однюсіньке-одне:

Почитай мені ізнов
Лист, що восени прийшов,
Розшукав нас так далеко,
Аж за тисячу верстов....

3

З листів до моєї матері:

«...Я зараз живу в Києві, в «Комуністі». Працюють зі мною разом Бажан, Воскресенко, Шиян, Журахович. Випускаємо невеличку газету «За Радянську Україну» — для українського населення в тилу у німців. Ночуємо ми на третьому поверсі

біля «Піонервожатого», де ти працювала. Проходячи повз двері «Піонервожатого», прислухаюсь і щоразу ніби чую твій голос за дверима. Але як ти далеко зараз від цієї кімнати!»

(3 листа від 24.VIII.41 р.).

«Живу я зараз у Харкові. А перед цим доводилося кочувати по всій Лівобережній Україні: в Броварах, Прилуках, Лубнах, Миргороді, Ромодані, Полтаві, Охтирці, Зінькові і повсюди, куди тільки нашого брата не занесе!»

Так як у пісні про Морозенка співається: «куди вели Морозенка — там кроваві стрічки». Так і мені доводиться плакати по рідних дорогах матері України і не мати розради, бо народ страждає...»

(3 листа від 25.IX.41 р.).

Хай вітер з дорогої України
До вас доб'ється, пташкою долине,
Хай донесе мою палку печаль,
Нехай над вами добра моя звістка
Веселим сонцем радісно заблиска
І усміхнеться неосяжна даль.

Ви зараз так далеко — не докличусь,
Все уявляю дорогі обличчя,
Я ще й не знаю, де шукати вас,

В яких краях слідочок ваш проляже,—
Сьогодні ще ніхто мені не скаже...
Важкими хмарами спливає час.

Я так за вами скучив, мої милі,
Словами передать цього не в силі,
А прийде ніч — то бачу вас вві сні
І все дивлюсь і розмовляю з вами,
І повниться душа не солов'ями,—
Орлиний клекіт нароста в мені.

Коли я бачу, як страждають люди,
Як горе ходить по землі усюди,—
Гірка печаль моя, немов полин...
Повір мені, я не боюся смерті,
Я ладен тисячу разів умерти,
Аби від цього люди ожили.

Таку журбу ношу в собі велику —
Почув би світ, аби я закурликав,
Чи заспівав, а чи прошепотів...
Лиш сходить сонце — я чекаю дива,
Вдивляюсь в очі — мужні та правдиві,
Але в людей нема розради слів.

Чекатимемо кращого на світі,
Мине, здимить криваве лихоліття,—
Я серцем присягаюся на тім!
Ще нас зустріне Київ наш коханий,

Ще нам у вічі мудро й тепло гляне
Наш добрий дім,
Наш милий, добрий дім...

4

Тане вечір в Уфі тиловій...
Ще не час повідомлень урочих,
Лиш дороги білий сувій,
Лиш тривоги засліплюють очі.

Лиш засніжений горизонт,
Білий морок, усе як в тумані.
...А художнику знову на фронт,
Вплітати йому на світанні.

Тане вечір... Вже пізній час.
І давно закінчилися розмови.
Враз в маленькій кімнатці у нас
Голос чується Толкачова¹.

Він не міг, він не міг не зайти,
Проминути нашу хатину...
— Завтра знов мені ляжуть фронті.
Покажи, Даринко, дитину!

¹ З. Толкачов — український
радянський художник.

— Так вона уже спить давно,
Я будити її не смію...
— Розбуди... Якось буде воно,
Може, станеться, стріну Андрія.

— Світла мало... Та спробую щось,—
А за вікнами вітер сердитий.
І зітхнула мама чогось,
І мене заходилась будити.

Як же він малював тоді!
Так, натхнення прийшло до нього,
Ув очах, як у чистій воді,
Він таку прочитав тривогу!

Він побачив серцем своїм
Ті пожари, в очах завислі,
Злого неба скажений грім
І відчув, що в нього на мислі:

Зберегти, пронести крізь роки
Всю тривогу і всі сподівання,
Те, що зараз їй невтямки...
У вікні вставало світання.

...В дні мої, веселі й сумні,
У тривозі моїй високій
Я дивлюсь на портрет на стіні:
«41-й. Чотири роки».

Ну, а вранці на роботу ми
Поспішаєм з усіма.
Огорнула нас турботами
Сніжна, в'южиста зима.

Після того як зібралася
Я тікати на війну,
То вже мама постаралася
Не лишать мене одну.

...У редакції натоплено,
Скрізь папери і книжки,
Стукотить машинка втомлено,
Тихо шелестять листки.

Де кімната робить зап'яток,
Біля самого вікна,
В мене є постійний закуток,
І тихенько час мина.

Я собі казки вигадую,
Та веселі — без війни.
І стає мені розрадою
Кусник хліба запашний.

А від теплих згадок дотику
Я виводжу то-о-нко так:
«Ой коточку ти, мій котику»
Чи «Поспів у баби мак...»

Я малюю бій з фашистами,
Танків бойові стволи.
На моїх малюнках, звісно, ми
Вже давно перемогли.

Ще малюю хатку радісну,
З димаря димок провис.
І веселу славну райдугу,
Що спускається униз.

Потім ті хатки принадливі
І веселку не одну
Надсилає мама татові
Аж на саму на війну...

6

З листів до моєї матері:

«Два тижні я живу у Воронежі, працюю в газеті, декілька разів виступав по радіо. Написав нові вірші про Україну, про Тараса Шевченка і цикл ліричних поезій, можливо, цими днями вишлю їх тобі, щоб поповнити книгу поезій...»

Якщо душа твоя жива,
Якщо горять огнем слова,—
То як ти можеш в темі сторіч
Згубити день, упасти в ніч?

Я бачу твій спокійний зір,
У яворах зелений двір,
І шир небес, і даль доріг
І те, що в пам'яті зберіг:
Юнацьких днів ярке число
Барвінком-цвітом поросло...»

(З листа від 9.III.42 р.).

«Є ще в мене «Послання до України», «Балада про Івана Морозенка». Надішлю тобі ці «творення» в іншому листі. Зараз хочеться написати цілий цикл поезій про десятьох бійців одного полку («Слово о полку»), щоб ці бійці радувались, боролись, плакали над своїми рідними, що їх замучили німці: брат над сестрою, син над батьком, санітарка над милим своїм. Все це такі події — великі, грізно-трагічні, жорстокі і криваві, що їх обійти не можна. Буду працювати, якщо вистачить сили — то напишу увесь цикл, а коли не закінчу зараз, то десь пізніше, в іншому місці, в інший час, серед дорогих, близьких людей...»

(З листа без дати).

Дістались до Воронежа щасливо,
Були в дорозі лиш чотири дні.
Такі привітні, щирі, несмутні
Нам люди в поїзді зустрілись — диво!

І так хотілось написати мені
Про цих людей, не зломлених бідую,
З надією п'янкою, молодою,
Що лиш загартувалась на війні.

А Пустовійт ¹, що іскриться талантом,
Намалював до одного, усіх.
Мене ж зробив — на сміх, а чи на гріх —
Постійним і незмінним консультантом.

І я в ту роль охоче увійшов:
Старіших малювати молодими,
Негарних — тільки гарними, ставними
Я Пустовійту радив знов і знов.

...Несе з України чорні звістки вітер:
Там палять села, вішають людей —
І серце рветься і розплати жде,
І я від тих думок не бачу світу.

Приїхав з півдня Самченко Петро ²,
Вже, каже, скоро журавлі прилянуть,
А сніг — лиш по ярках та по долинах,
І сонце повернуло на добро.

¹ Гаврило Михайлович Пустовійт —
художник, приятель поета.

² Петро Антонович Самченко —
журналіст, приятель поета.

Писав я вчора вірші про Тараса,—
Перед очима все стоять мені
Дуби міцні, діброви запашні,
Дніпровські схили — Києва окраса.

А ніч впаде — то сняться журавлі,
Дніпровський луг і повінь синьоока,
Як видиво, прекрасне і жорстоке...
Це в мене — найдорожче на землі.

Я пізнаю у ньому друзів милих,
Кохання щире, молодість мою,
Весь світ, до болю рідний, пізнаю,
І в цьому я черпаю волю й силу.

Хай сповниться,
Хай справдиться все те,
Що снилося тривожними ночами,
Надія й віра хай лишаться з нами
І помсти, помсти почуття святе.

7

А пам'ять приносить іще одну згадку
Із тих, що лишила війна.
І стукає, стука малим шпаченятком,
І серце тривожить вона.
Від холоду вимерзли
Пізні і ранні —
Всі яблуні в краї торік.

Залишилися райки,
Маленькі, рум'яні,
Веселі, немов снігурі.
Вже наші, українські,
Я встигла забути,
Бо зовсім малою була.
І місто, у панцир морозом закуте,
Чекало весни і тепла.
А Рильський,
Отой чарівник найдобріший,
Зустрів нас
(Ой зимно ж — до сліз!)
І яблуко дав:
— Ну, тримай-но скоріше,
З Воронежа щойно привіз.—
Те диво
Співало в маленьких долонях,
Таке величезне, важке.
І я, роздивляючись боки червоні,
Спитала:
— А що це таке?
...Я знаю,
Ніколи мені не забути
Морозяний ранок, і сніг,
І доброго Рильського
Тиху засмуту,
І радість в долоньках малих.
І як же тоді він зумів угадати
Ту мрію, що в серці жила?

— Давай покатаю тебе на санчатах,
Тримайся міцніше, мала!
І зразу ж полоззя пішли щебетати,
Мов птахи, що стріли весну.
Мені ж все здавалось:
Це — тато, мій тато
Везе мене в казку ясну.

8

З листів до моєї матері:

«Розраду маю в тому, що до В. (йдегься про Воронеж.— В. М.) завігав Ол. П. Довженко, майже щовечора буває в нашій скромній «солдатській» кімнаті, і ми ведемо з ним довгі задушевні розмови про все на світі, ти ж знаєш, що розповідати він великий митець.

...З Довженком у розмовах, тут, у Воронежі, ми часто згадуємо тебе і Юрія Івановича (Яновського.— В. М.). Довженко тебе дуже поважав і любить Валюшку, розповідав мені, як читав мої листи в Уфі...»

(З листа від 27.II.42 р.).

«Що це за малюнок?»

Це О. П. Довженко намалював обкладинку до «Кобзаря», який виходить у фронтовій бібліотечці (малюнок зроблений для нашої кімнати)».

(З листа від 19.IV.42 р.).

Так хочу свою радість розділити,
Я маю для душі таку розраду:
У нашу скромну незатишну хату
Довженко завітав. І не на мить,—

Ми мали вдосталь часу для розмов
У сині вечори і в довгі ночі.
Таким вогнем палали в нього очі,
А час минав, а час усе ішов.

Він про Уфу розказував мені,
Як ви удвох його водили містом,
Про Ленінський будинок, що врочисто
Застиг у сніжно-білій тишині.

Про старших друзів дальніх, дорогих;
Яновського, і Рильського, й Тичину.
Я б все віддав, щоб хоч би половину
З розказаного я побачить міг.

А ще Довженко розповів мені
Про вулиці, занесені снігами,
Де стежечка вузька між берегами,
Про горді мінарети в напівсні,

І про тополі у пухкім снігу,
На українські схожі аж до крику,
Оспівані ще Кобзарем великим...
І я в собі відчув таку жагу

Хоч раз іще поглянути на них,
Відчути їх долонечки уперті,—
Тоді й не страшно глянуть в очі смерті,—
Бо їхні сльози на устах твоїх.

Ще — про людей, привітних, нескупих
На добре діло і на добре слово,
Про звичаї, про їх співучу мову...
І я вже зримо уявити міг,

Як ви утрьох в кімнаточці своїй
Читали всі листи мої нехитрі,
Як у морознім та колючім вітрі
Вчувався вам далекий голос мій.

Який у вас лапатий сніг іде,
І вашу господиню, славну й щиру,
І річку Білу, що її башкири
Ласкаво називають Ак-Ідель.

Ще Олександр Петрович розказав,
Як берегом високим ви бродили,
А Біла спала, набиралась сили —
І в нього очі застила сльоза.

...Малюнку не дивуйся,
То «Кобзар»
Обкладинку таку носити буде,
Хай цей вогонь запалить людям груди,
Хай гнів здіймається до самих хмар.

Це Олександр Петрович малював
Для нашої «солдатської» кімнати.
Воюють батько, син, воює мати
І сам Шевченко
Став до наших лав.

9

А мама кров ходила здавати
В госпіталь, що над рікою стояв.
Так я попала в сьому палату,—
Зразу ж пропала хоробрість моя.

Білі пов'язки, білі пов'язки,—
І я принишкла у дверях, мала.
Костури, стогін, обличчя, мов маски...
— Доню, заходь, ти ж у нас не була.

Я загубилась... Я розгубилась,—
Мама сказала чекати в кутку.
— Бач, пташенятко до нас прибилося...
Що ж ти злякалась?
Заходь, не задкуй...

Хвилини спливли, недовір'ям наліті,
І я, осмілівши, відчула враз:
Стали ми друзями, кращими в світі,
Що не розлити й водою нас.

Як я співала і танцювала!
І «гопачка», і «козу-дерезу»,
А їм все здавалося — мало, мало,—
І знову спочатку — про двох зозуль,

«Горе тій чайці, чайці-небозі»,
«Дощик дрібненький» — мов сипав горох.
Навіть не зчулася, як на порозі
Мама з'явилася з лікарем вдвох.

По всіх палатах мене шукали
(«Маю таку непосиду-біду...»),
А я сказала мамі зухвало:
— Звідси нікуди я не піду!

...Ми їм приносили перші квіти —
Кволого рясту тендітний цвіт.
Поранені хлопці — великі діти,
Залюблено й синьо дивились на світ,

З дитячих пісень набирали сили,
Зі мною разом у казці жили.
І так приходити ще просили,
А ми не приходити не могли.

А це — з листа мені:

«Здрастуй, Валюшечка!

Я за тобою дуже скучив, хотів тебе взяти з собою на Південно-Західний фронт, але надворі був тоді великий мороз і малим діткам не дозволяли їхати в холодних поїздах. Крім того, у тебе не було військової форми (шинельки і шапки із червоною зіркою).

Якщо будеш писати мені листи, то намальовані тобою хатки вклади в конверт і надішли разом з листом. Добре?..»

(З листа від 18.III.42 р.).

Здрастуй, доню, світе мій,
Вицвіток рум'яний!
Над тобою сонця мідь,
А чи вечір тане?

Чи морозець у снігах
Потихеньку бродить,
Чи хурделиця-юга
Водить хороводи?

Мама пише: хочеш ти
Кіски заплітати,
Будеш вулицею йти —
Не впізнає тато.

А закінчиться війна,
То здивуєш друзів:
— Чи не чули, хто ж вона,
Мов калина в лузі?

А бабуся підморгне,
Візьме та й підкаже:
— Не засмучуйте мене,—
Це ж Валюшка наша!

Що санчата ділись десь,—
Не журися, доню.
Вже весна до нас іде
В щебеті та дзвоні,

Із усміхненим дощем
Над безмежним ланом.
У візочок запряжем
Конячину славу

І поїдемо домів,
Де Україна-мати...
От лиш тільки ворогів
Доб'ємо проклятих.

Ех, пройтись би хоч разок
Рідними полями...
...Попроси, нехай казок
Купить тобі мама.

Хай у серце западе
Мрії відблиск синій.
Казка робить із людей
Велетів всесильних.

Виростай скоріш, мала,
Буде все в порядку.
Здійме щастя два крила
Над тобою...

Татко.

11

Весна...
Тривога сунить брови,
В надіях ятриться душа,
Та кожен човник паперовий
Від мене в казку поспіша.

Ми так чекали перемоги
І сподівались на листи!
Башкирські діти, чесні й строгі,
Мене учили доброти.

І стали рідними для мене
Уфа, берези край вікна,
Цюрупи вулиця зелена...
Бринить тих спогадів струна.

З Журисом бігали на Білу,
А в ній, немов кришталь, вода.
Його взувачку я втопила,
А він сміявся:
— Не біда!

Босоніж по землі студеній
Хлопчак додому причвалав.
Він сік з беріз точив для мене,
Щоб я здоровою росла.

Який солодкий, животворний,
Той сік башкирської землі!
І слово «дружба» неповторне
Я взнала не від вчителів.

...В дворі у нас людей багато,
Тут кожен дім їх прихистив.
Ми теж ходили зустрічати
І ленінградців, й москвичів.

А мама плакала:
— Худенькі!
Як треба їжі і тепла...
І борошна останню жменьку
Їм на оладочки несла.

Усі ділилися, мов браття,
І зрозуміла я тоді,

Що знов розширилось поняття
Трьох простих слів:
«Наш добрий дім».

12

З листа до моєї матері:

«Роботи в газеті дуже багато, пишемо щодня листівки, підтекстовки, вірші. Дякую тобі за надіслану книжечку («Україно моя».— В. М.), передавай від мене подяку т. Н. Рибаку та іншим товаришам з видавництва, що не забувають про мої вірші...»

Підготував я нову збірку «Незабутнє». В неї увійшло чимало нових поезій, яких ти ще не знаєш. При першій нагоді вишлю їх. Виїздив я оце тепер під Харків і Белгород. Там зараз ідуть тяжкі бої — танкові, самолётні, артилерійські...»

(З листа від 30.V.42 р.).

Усе мені тривога серце крає
І вірш не йде, і думка десь блука...
Щось довго із відрядження немає
Качури і Олекси Десняка.

Із ними й Воскрекасенко Сербьожа ¹,
Мій друг хороший, світла голова.
Все сподіваюсь... Ну, а може, може,
Ще повернуться, на фронті всяк бува.

Я стільки бачив, як вмирають люди!
І кожен раз здавалося чомусь,
Що кулі ті мені прошили груди,
Що це вже я повік не підіймусь.

Та я підводився, непереможний,
І піднімусь десятки, сотні раз!
Ніяк до смерті звикнути не можна,
А смерть, спасибі їй, минає нас.

Я бачив чорні села-пожарища,—
Усе це німець клятий попалив.
Ні хати, ні двора, лиш вітер свище
Та комини стирчать між попелищ.

І тільки місяць на усе те світить,
А ніч стара все риеється в золі...
Те світло помічають тільки діти,
Бо у дорослих очі повні сліз.

Цвітуть сади, а з них несе горілим,
І щем такий терпкий мене пройма!
Дівчата, мов бабусі почорнілі,
А стариків і взагалі нема.

¹ Поет помилково вважав, що водночас
з Я. Качурою та О. Десняком загинув
і С. Воскрекасенко.

І гнів мене пече: — Розплати кату! —
І лину думкою в моє село:
Чи там живі старенькі батько й мати...
Ще стільки верст між нами пролягло.

Я бачив, як вилазять дітки з льоху,
Не скоро їм на личка ляже сміх.
Солдати їм дають хлібця потроху
І борщику із котьолків своїх.

Ти пробачай, що я пишу так мало:
Не до листів тепер,
Не до розмов.
Така печаль мені на душу впала,
Така зненависть
І така любов...

13

Сонце світить
Так по-весняному...
Ми сьогодні
Раненько встанемо,
У дворі
Наведемо порядочок,
Порозділим
На рівненькі грядочки.
Поскопаємо все,
Поскородимо.

Ми тепер усі —
Із городами.
Скільки шуму в дворі!
Скільки галасу!
А народу
Чимало зібралось.
Із граблями усі,
Із лопатами,
Вже не будемо
Голодувати ми.
Всім керують
Аміна із мамою.
Ліг городець
Під самою брамою.
Ми ж, малі,
Під ногами шугаємо,
Заважаємо, допомагаємо
І щебечемо дзвінко
Синичками...
А картопля
Веселими вічками
Усміхається нам
І підморгує:
З отакою, мовляв,
Допомогою...
День той світлий
У пам'яті гріється,
Не забудеться вже,
Не розвіється...

Колись, ще весною, у добру годину,
Щоб тугу приспати, розвіяти сум,
Посіяла мама моя біля тину
Малинові ружі. Високу красу.

Вони піднялись, мов хвилюючий спомин,
Такі вже високі, такі осяйні...
І здавалось, що скоро ми будемо вдома,
І здавалось, що скоро кінець війні.

Приходили подруги, теж солдатки,
Дивились, журились, приходили знов.
А ружі будили тривожні згадки...
І якось Довженко до нас прийшов.

Прийшов. І довго стояв непорушно,
А серце щеміло, мабуть, і пекло.
Бентежні очі його зворушені
Таке випромінювали тепло!

А він уже стільки устиг побачити,
А він уже смерті дивився в лице.
І всі зрозуміли: він мовчки плаче...
І зацікавили, розуміючи це.

А ружі палали побіля тину,
Понад пожари і чорний дим.
І здалося йому:

Це його Україна
Сьогодні прийшла
На побачення з ним.

15

З листа до моєї матері:

«Живу я в Москві другий тиждень, а завтра буду їхати з тт. Бажаном і Первомайським до Саратова, там зараз знаходиться наша партизанська газета. Цими днями в Політуправлінні вирішується питання про нову українську газету. Можливо, наш колектив переїде до Москви, будемо випускати цю газету. А поки що нічого не ясно...

...Пишу часто і знищую часто. Отак, як бач... Коли б я опублікував всі свої писання — то це була б свята книга. Тільки не той час тепер, нехай летять мої многі вірші листочками по вітру, на тихому Дону, на заволзьких степах, на вітрах каспійських, бо хто знає, коли їм доведеться бачити полтавські зорі...

...серце моє стало скупим, твердим, а також тріпоче таким вогнем...

...Люби Валюшку, виростай її, вона схожа на мене в усьому: в обличчі, в характері, в поведінці. Якщо будемо живі — то

*буде в тебе два Андрії: малий і великий,
а якщо великого не буде, то залишиться мій
двійник. Хай живе здорова та не хворіє!.*»

(З листа від 2.Х.42 р.).

Спішу, спішу вам передать листа,
Бо хлопці від'їжджають за годину.
Лиш кілька днів мине — до вас приливе
Оця моя листівочка проста.

У вас вже знову залягли сніги,
Вітри колючі та морози злючі...
І хоч усе це речі немишучі,
Тривожуся: як вам додать снаги?

Щось діється зі мною — не збагну:
Такий мятежний, партизанський настрій,
Мене тепер пронизує він наскрізь...
Чи в цьому винуватити війну?

Найліпше — путь-доріженька мені,
А залишаюсь довго десь на місці,
Печуть думки, палючі та вогнисті...
Це, видно, не минеться по війні.

Я звик до руху всім еством своїм,
До небезпеки, пороху, дороги,
Таким прийду до рідного порога
І, як зумію, людям розповім

Про ці наснажені буремні дні...
Це, мабуть, другий мій характер буде —
Бурхливий та рвучкий — хай судять люди...
І тільки пісня все дзвенить в мені.

І я скажу — велика радість в тім,
На хвилі цій високій відчувати,
Як б'ється твоє серце розіп'яте,
Тріпоче й рветься у полоні рим.

А потім сам до себе говорю...
Я бачу образ твій, Валюшку милу,
Стареньку матір на дніпровських схилах,
Ласкаву й чисту київську зорю.

А хочу бачить дорогих людей,—
Кажу:
— Прийдіть! —
Приходять перед очі,
Найзаповітніше мені шепочуть,
Аж поки синій ранок не прийде.

Виходить сонце з-за димових лат,
І знову я беру себе у руки,
Не маю права на слова розпуки,—
Іде війна. І я її солдат.

День сьогодні, немов заворожений...
 І сніжок веселенький іде.
 День народження, день народження,
 Це — найкращий у світі день.

Відкидаємо сніг із ганку ми,
 У дворі — наче білий сувій.
 І горять в мене щоки рум'янками:
 День народження! Мамин і мій.

Зранку радістю серце наповнене:
 За що стільки уваги й тепла?
 ...Рукавички маленькі вовняні,—
 Їх Аміна для мене сплела.

А Жүрис кошениа простяга мені:
 — Бач, пухнастий, песей баласи...¹
 І світилися очі мамині
 Від непрошеної сльози.

А клубочок з очима зеленими
 Щось муркоче тихенько мені.
 І здавалися нескінченними
 Ті ранкові хвилини ясні.

¹ Кошениа (*башк.*).

Всі дерева у срібні мережива
Задля мене мороз повдягав.
Ну, а мама гука застережливо:
— Швидше, доню, ще стільки справ!

На базарі (це близько, туточка),
Ми купили кружок молока.
Так замерзло воно, мов грудочка.
І нікуди уже не тіка.

Довга черга штовхалась і гримала,
Гомоніли жінки невлад:
— Наші вчора листа отримали..
— Що там чути про Сталінград?..

Жовте сонце великою птицею
Все за нами пливло навпрошки.
Пощастило нам і з крамницею:
Трохи манки дали на картки.

І була вона із вуглинками
(Видно, поїзд бомбили в путі),
Із присушеними травинками..
Як раділи ми їй тоді!

...Парувала каша з малясою
Добрим дивом на нашім столі.
І дивились очима ласими
Вірні друзі мої малі.

Потім — пряники половинками
(Це — щоб вистачило усім).
І хвилинки иливли за хвилинками,
І всміхався пап добрий дім.

Танцювали і грали у хованки,
Чулась пісня нехитра, проста.
І маленька возулька із ходиків
Все кувала нам довгі літа.

17

А дні спішать, мов перехожі,—
Суворий сорок третій рік.
...На двох ослінцях — білі ноші,
На них — відважний чоловік.

І знову, знов стає питання:
В чім зміст життя? Як далі жить?
І знов роз'ятрене світання
У вікнах привидам дрижить.

Вже залишилися позаду
Дороги трудної печать,
І Білопілля, і Саратов,
Уфа вже Бойченка стріча.

Так, треба вижити. І жити.
Життєва формула проста.
Уже займається над світом
Твоя велика доброта.

Вона — твоє переконання,
Вона — покликання твоє.
Уже світання — не мовчання,
Вже — бачиш? — сонце устає.

Хвороба підповза, як ворог,
Уже чаклус біля ніг,
Та перша книга буде скоро,
Адже Островський переміг.

Перебороти всі недуги,
Знайти єдино вірний шлях
І стати людям вірним другом
У починаннях і трудах.

А скоро вже відмовить око,
Не підвестись, не зняти рук,
Та думка його така висока
І неспокійний серця стук.

Життя прийдеться брати з бою...
Кого б не стрів, не здивав ти,
Нехай же понесе з собою
Частинку тої доброти.

Щоб людським душам не в'ялитись,
Обпеченим вогнем заграв,
Ти не дозволив похилитись
Усім, хто духом занепав.

Це — суть твоя.
Життєвий вияв
Душі твоєї чистоти.
...Іще не зняв шинелю Київ,
Іще гудуть-гримлять фронти,

Та молодість душі твоєї
У світ широкий вже іде.
Вона — із вірності ідеї,
Вона — з любові до людей.

...Ми з мамою черпали сили
В твоїх словах, в твоїх очах.
Ти так життя прожив красиво
І залишився у серцях.

В твоїй кімнаті — сонцезлива,
Скількох сюди ведуть путі!
...Людина лиш тоді щаслива;
Як світить іншим у житті.

18

З листа до моєї матері:

«Живемо по-старому, в гуртожитку на Трубній площі. Пишу поему. (Йдегься про поему «Полонянка». — В. М.). Написав 4 нових глави, а з тими, що написані раніш, маю 10 глав. Поема, мабуть, напишеться. Вночі хлопці сплять, а я сиджу

та погрошку шкрябаю, і то на душі легше стає. Хлопці мене звивають «Недописець Нестор...»

Вночі сьогодні писатиму «Дударика» — новий розділ про колгоспного чабана, діда, повішеного німцями уже тепер, під час наступу.

Оце і вся моя буденщина...»

(З листа від 15.II.43 р.).

Царює лютий-дідуган надворі,
Та окрізь снігу й вітру пелену
Мені чомусь весною пахнуть зорі,
І в серці я уже ношу весну.

І так же знову я побачить хочу,
Як поле скине ковдру снігову.
І я — малий землі живий росточок —
Тягнусь до сонця, мрію і живу.

Мені уже розказують крижини
Про весняний нестримний біг води,
То дух сосновий звідкілясь прилине,
Дивлюсь на сніг — мені ж цвітуть сади.

Я відчуваю: ріки скоро скреснуть,
Від дня від кожного чекаю щось нове.
Все випадкове позмивають весни,
А залишиться stále і живе.

...Вляглися хлопці, стихлились розмови...
А чайник розсичався гусаком
І лампочки ліхтарик паперовий
Цвіте, мов жовтий сонях під вікном.

Ах, пам'ять, хто тебе згасити може!
Чуттям глибоким в пісні проросту,
Комусь хоч трохи серце розтривожу,
Зів'ю комусь приспівочку просту.

...Пишу поему, але так потроху,
Тешу, мов камінь,— от мені біда.
Але уже виходить на дорогу
Катруся Ковалівна молода.

Горять над нею помстою світанки,
Ще їй недоспівали солов'ї.
Катруся, чорноброва задніпрянка,
Немов сестру, я полюбив її...

А вже Олекса простягає руки,
Встає пожаром із рядків моїх:
— Врятуй Катрусю, підніми з розлуки,
Бо я не встиг, Андрію,
Я не встиг...

І вже мені стоїть перед очима
Величний дід Микита в смертний час,
З руками мозолястими, важкими...
Назавжди він зостанеться між нас.

Ані сльози, ні слова зайвого, ні крику,—
Втирають люди сльози крадькома.
...Діду мій, дударіку...
Лишилась пісня, а тебе нема.

І все в душі моїй зове до бою,
Пече мені отой вселюдський плач.
Здається, не Марко перед тобою,
А я стою... Пробач мені... Пробач...

19

Неначе курка зеренце своє,
Все голка заклопотано клює.
Щось блима світло. І цупка тканича.
За штопанням і мама, і Аміна,—
Це військкомат їм ватянки дає.

Співають щось неголосно, без слів,
Мережитья схвильований мотив.
Башкирських слів ще не навчилась мама,
Аміна — українських слів так само,
Але снується, не стихає спів.

І ми із Флорою біля стола,
І в нас також робота немала:
Ми клеїмо пакети невеличкі,
Замурзали вже руки, плаття, личка,
Та задоволені, бо і у нас — діла.

Пакетам теж проляже довга путь:
Чи ампули, чи порошки вкладуть,
Чи інші ліки,— ми того не знаєм,—
Старанно так папір перегортаєм
І поспішаєм, бо пакетів ждуть.

Та замовкають голоси відтак:
На ватянці від злої кулі знак...
І в наших мам стають вологі очі,
Поміж собою гірко так шепочуть
Все про бійця: і що йому, і як...

А посивілий дядечко Фарид,
Наш вічно заклопотаний сусід,
Забрав Жұриса на завод, до себе,
Снаряди точить хлопець так, як треба,
В свої неповні чотирнадцять літ.

Частенько, як утома звалить з ніг,
Біля верстатів сплять біля своїх,
А вранці майстер в окулярах строгих
Підставить ящик хлопчику під ноги,
Щоб до верстата дотягнутись міг.

...А за вікном у нас уже весна.
І наступу відлуння долина
До нашої Уфи до тилової,
І все в передчутті, як перед боєм,
Бо ще не закінчилася війна.

З листа до моєї матері:

«Пишу тобі цього листа з рідної України, з дарницьких лісів і долин. Учора був з товаришами на правім березі. Що я там бачив — того в листі не розповіси. Правобережжя горить: німці палять села, забивають криниці розстріляними людьми, мінують стежки і дороги. Важко на все це дивитися. Але я звик до всього і мене ця кров і пожарища не вражають більше, бо я став, мов камінний. Серце мов одгукується тільки на помсту, в цьому є велика радість...

...Я рад тому, що майже кожного дня стикаюся з новими, сердечними, щирими людьми. Люди, відчувачи близько небезпеку чи смерть, стають щирішими і душі в них чисті і чесні.

Я без цих людей жити не можу.

*Хто не бачив, як вмирають люди,
Не питавши місця, де й коли,
Той ніколи з ними жити не буде,
Так, як ми з погибшими жили».*

(З листа від 30.X.43 р., п/п 48828 А).

Ми про неї мріяли щонаочі,
Ярим словом згадували вдень,
Бачили у снах ті скорбні очі,
Грілися в огні її пісень,

Чули її голос за фронтами
У пекельнім вогнищі війни.
А сьогодні Україна з нами
Рідними вітрами гомонить.

Я пишу із дарницького краю,
Київ — поруч, досягнеш крилом.
А Правобережжя все палає,
Чорний дим встає понад Дніпром.

Ми у настущі. То й настрій гарний.
Що б не трапилось — не в цьому суть.
Адже вік свій ми жили не марно,
Так, як люди для людей живуть.

Я тебе засмучувать не хочу,
Але мушу. Важко. Бракне слів.
Я зустрів знайомих тої ночі
І дізнався про твоїх батьків.

...Дим вставав над Лохвицею зранку,
Натовп зігнаних людей затих.
І посунули ворожі танки
На юрбу з дітей та із старих.

Отаке почути довелося..
Ти не плач, ти духом не впадай,—
Ми за все,
За все ще помстимося,
А біда — в усіх вона, біда.

Скільки я людей під грізним небом
Перебачив — стане на віки!
Нам пишатися з тобою треба,
Що народ наш — гордий і стійкий.

Я й переказати не беруся,
Скільки переніс він на віку.
...Вчора бачив у селі бабусю,
Плаче, бо повісили дочку,

Дуню, бригадира із артілі,
З Димерки, хорошого села.
...Глянувши в обличчя почорнілі,
До петлі спокійно підійшла.

Людям всім низенько поклонилась
І хатам у пламені й диму.
— Ви моєю працею гордились,
Гордо я і смерть свою прийму.

І петлі торкнулася рукою,—
Так вона в очах мені й стоїть.
...У цієї дівчини простої
Треба нам усім учитись жить.

21

Відчували: вже скоро, скоро,
Відганяли думки сумні,
І дивились з німим докором
На тарілку оту на стіні.

Відчували: вже скоро, скоро...
А Дніпро вирував у вогні
І натужно ревли мотори,
І своїх найкращих синів
Ти губила, Вітчизно-мати...
Всіх республік-сестер вояки
Умирили, щоб знову піднятись
І Героями стать на віки.
Рідний Києве, місто кохане,
Озовися крізь вибухів грім!
Мужнім голосом Левітана
Радість та увійшла в наш дім.
Увійшла... Ні, ввірвалась, як вихор,
Що громи весняні приніс.
І хвилини спливали тихо,
І ніхто не соромився сліз.
Понабились в маленьку кімнату
Всі сусіди — малий і старий,
Нас вітали так щиро і радо,
Наче ми отой виграли бій.
А Москва гриміла салютом,—
Світ увесь його слухав тоді.
Радість ширилась, зрима, розкута,
Наче кола по чистій воді.
...Дні побігли, немов дошкільнята,
Січень, грудень, неначе сон.
Кликав Київ нас, кликав тато
І... нарешті — іде ешелон
Самий перший на Україну:
— Ви ж пишіть нам, друзі, пишіть!—

І заплакані очі Аміни
Залишилися назавжди в душі.
А Гюльхан, і Журиска, і Флора
Все тягнули мене за рукав,
Не пускали...
— Рушаємо скоро! —
Наш захриплий потяг кричав,
І дивитись було несила,
То не дим, то вже сльози, мабуть...
І стояла Башкирія мила —
Проводжала нас в добру путь.
А попереду — перемога,
Відвойоване майбуття,
А попереду — довга дорога
В світ бентежний, у мирне життя.
А здаля,
Із важкої розлуки,
У високім мовчанні своїм
Простягав нам обпалені руки
Добрий дім наш.
Наш добрий дім.

Е П І Л О Г

А я пливу все далі по житті
І час-чаклун все напина вітрила.
У котрий раз я знов тебе відкрила...
Все тале берег твій у самоті.

Запальною твоїх рядків огні,
Чогось я недобачила, не встигла,
Терпка й солодка, ніби вишня стигла,
Одна лиш думка б'ється у мені:
Як зберегти від паморозі літ
Твоїх очей колючість-відвологу,
І слів твоїх напругу і тривогу,
І твого сміху непов'ялий цвіт.
І той мозолик, мов горошения,
Від олівця на пальці вказівному,
І брів розкрилля на чолі крутому,
Що вже повік ніколи не злиня.
І слюзи, що з'являлися в очах
Від пісні, де про чашечку-небогу...
Твого життя вибоїсту дорогу,
Що до людей вела, на світлий шлях.
І блискавки, що у душі жили
З громами поруч і з вітрами поруч,
І лагідної тиші теплу пору,
І висоту, що знають лиш орли.
Від паморозі літ уберегти,
Не розплескати жодну крапельину,
Щоб спогадів симфонію єдину
Нетлінною
Нащадкам донести...

ПРО АВТОРА

Малишко Валентина Андріївна народилася 29 грудня 1937 року в м. Києві в родині поета. 1960 року закінчила філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Ще навчаючись, працювала в редакції республіканської піонерської газети «Зірка», потім — у видавництві «Веселка». Друкується з 1959 року. Член Спілки письменників. Автор поетичних збірок: «Сашко — поет і сурмач» (1969), «Журавлі дитинства» (1969), «Що на серце лягло» (1971), «Світ мій бентежний» (1974), «Наш добрий дім» (1978), «Перед своєю совістю стою» (1979).

З М І С Т

РУСЯВЕ МОЄ ПОКОЛІННЯ

- «Давайте дивуватись ясним зорям...» 5
«Світе мій, молодий і шалений...» 5
Батьківщині
 «Матерям не освідчуються у коханні...» 6
 «З твоїх снігів нап'юся чистоти...» 6
«Свій початок має вітер в полі...» 7
Повнява 8
Комісари двадцятих літ 9
«Людей люблю з суворою судьбою...» 10
Русяве моє покоління 11
Твоє минуле хочу досягнути (*Вінок сонетів*) 13
«Ми живемо у грізний вік двадцятий...» 23
«На синьому вікні — малюнок ночі...» 23
Пам'ятник Сальвадору Альенде 24
«Такий сьогодні непривітний вечір...» 25
Ніч 26
«Коли я бачу журавлиний клин...» 27

ВІРШОВА МУЗИКА

- «Ні, писати вірші — неважко...» 29
«Впливаємо у літо, мов човни...» 30
«Співає день, у теплих барвах міниться...» 30
«Людина родиться для радості...» 31
«Скажи мені щось добре, добрий день...» 32
«Знов наді мною бусли, як боги...» 33
Балада про щастя 33
«От би мені польоту високого...» 34
«А сині березні в полях...» 35
«З глибин життя загадку підніму...» 36
«Може, щастя мені лиш наснилося...» 36
Людина 37
«Чи то літа пролопотіли...» 39
Мудра казка
 «Принесла я Вам віршів торбину...» 40
 «Сизо-чорні сувої тиші...» 42
 «Що не крок у житті...» 42
Перший виступ 43
«Творюм світ молодими руками...» 45
«О ваші добрі вчителі!» 46
«То в полоні творчого злету...» 47

- Сонячний мотив 49
 «Шляхи пізнання — несходимі...» 50
 Монолог річки 51
 Поле 51
 «Такий ясний, такий умитий світ...» 52
 «Стоять дерева, мов зелені коні...» 53
 «Знов рояль у хвилини сумні...» 54
 Балада про скульптора 55
 Балада про жар-птицю 57
 «Палає знову мій вечірній вогник...» 58
 «Тут він ходив неквапним кроком...» 58
 Малюнок 59
 Радість 61
 «Як треба душу зберегти живу...» 62
 «А світ такий — неначе тільки створений...» 62
 «Так повелось: до певного часу...» 63
 «На згірку височать біленькі хати...» 64
 «Усе б нічого, тільки відчуття...» 65

СВІТ СТОІТЬ НА ДОБРОТІ

- «Порядність можна виміряти й так...» 66
 Доброта 66
 Монолог Жанни д'Арк 68
 Монолог відвертості 69
 Жив собі... 70
 Скульптори 70
 Щастя 72
 «Стали зими за плечима та під хатою...» 73
 «Шматочок ночі — чорна галка...» 74
 «А двірники з дахів згрібають зиму...» 75
 Березень мого довір'я 75
 «Йдемо туманом, пливемо туманом...» 76
 «Весна, весна, і знов чомусь не спиться...» 77
 «Я все твоє життя пережила...» 78
 «Чекання не вимірюють години...» 79
 Дощ 80
 «Одягнись, мій милий, в синій грім...» 80
 Червневі октави 81
 «Коли стикаються характери...» 82
 «Як це важливо — розуміти...» 83
 «Ще з дитинства, а чому — не знаю...» 84
 «Ну що поробиш, — я не потайна...» 84
 Давня казка 85
 Сучасна казка 86
 «Посади мене, літо...» 87
 Сонях 88
 «Я здаюся собі Попелючкою...» 89
 Сміх 91
 Отаке на світі бува... 91

Бабине літо	92
Дерева	93
«А про них вже кажуть: постаріли...»	93
«Все проходить: краса і слава...»	94
Жарт	95
Настрій	96
«Щохвилини, щоднини, щомиті...»	98
«Надворі осінь. Знов прозорість ліній...»	99
«Дерева натягнулися, мов луки...»	99
Матері мого коханого	100
«Спасибі, осінь, за твої щедроти...»	101
Триптих любові	
«Моя любове, говори зі мною...»	102
«Моя любове, ти вже, певно, спиш...»	103
«Моя любове, п'ю твоє мовчання...»	103
Балада про вербу	104
«Відбагряніло, відпалало...»	106
«Заворожив мене словами...»	106
«Я мріяла стати твоєю судьбою...»	107
«З осколків темряви зберу твоє обличчя...»	108
«Олжа та істина — припливи та відпливи...»	108
Ялинку прикрашаю, наче світ...»	109
Зимовий день	110
Чекання	111
Якби ти знав...	112
Портрет	113
«Ти, тобі, тобою, задля тебе...»	114
Перед своєю совістю стою (<i>Вінок сонетів</i>)	115

БАТЬКІВСЬКЕ ПОЛЕ

Моєму батькові	
«Повернись журавлем...»	126
«Пада не сніг, не іній...»	127
«Березень весну засвідчує...»	128
«Дай мені, тату, твої сили...»	129
«Ніколи уже не торкнутись сивинки на скроні...»	129
«Три роки...»	130
«Мамо, мамо, мені вже немало...»	131
Країна дитинства	132
«Мені вмирати й воскресати...»	133
«Той день сплню, немов коня баского...»	134
Батьковому другові	135
Спогад	136
«Навіки нам даються лише втрати...»	138
«А що зим до тебе, тату...»	138
Наш добрий дім (<i>Поєма</i>)	140
Про автора	188

Валентина Андреевна Малышко

ТРОПИНКА

Стихотворення

Издательство художественной литературы «Дніпро»
(На українском языке)

Редактор А. С. Камінчук
Художник О. Є. Ніколасць
Художній редактор В. С. Мітченко
Технічний редактор І. О. Селезньова
Коректор Т. Г. Білецька

ІБ № 1558

Здано до складання 12.02.81.
Підписано до друку 03.06.81.
БФ 23148. Формат 60×90^{1/32}.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова. Друк високий.
Умовн. друк. арк. 6,00. Обл.-вид. арк. 6,259.
Тираж 12 000. Зам. 1—46. Ціна 80 к.

Видавництво художньої літератури «Дніпро».
252001, Київ — МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень».
252053, Київ, вул. Артема, 25.

Малишко В. А.

M20 Стежина: Поезії.— К.: Дніпро, 1981.—
191 с.

Сучасна українська радянська поетеса звертається у своїх віршах до вічних тем Батьківщини, праці, кохання. Звідси — тематична широчінь збірки.

Авторка намагається відобразити складність і красу сьогодення в яскравих образах, у зримих прикметах, закарбувати його неповторні риси та моральні цінності.

Окремими циклами представлені інтимна лірика, два вінки сонетів, поема «Наш добрий дім».

М 70403—238
M205(04)—81 Бз.7.21.81. 4702590200 У2

80k

1950-1951